

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

вул. Жилянська, 14, м. Київ, 01033

**Суб'єкт права на конституційне подання
64 народних депутатів України**

**Уповноважені за дорученням
представники суб'єкта конституційного
подання:**

Власенко Сергій Володимирович,
народний депутат України
(посвідчення № 170),
вул. Садова, 3а, кім. 514, м. Київ, 01008,

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

**щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону
України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо
удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності»,
його окремих положень, а також положень інших законодавчих
актів в редакції цього Закону**

Відповідно до пункту 1 частини першої, частини другої статті 150 Конституції України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (*Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141*) (далі – Конституція України; Основний Закон України), статей 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII (*Відомості Верховної Ради України, 2017р., № 35, стор. 6, ст. 376*) (далі – Закон України «Про Конституційний Суд України») суб'єкт права на конституційне подання – 64 народних депутатів України звертаються до Конституційного Суду України з клопотанням:

визнати таким, що не відповідає статті 1, частині другій статті 6, частині першій статті 8, частині другій статті 19, частині першій статті 58, частині

п'ятій статті 83, частині першій статті 93 Конституції України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» від 13 травня 2020 року № 590-ІХ (*Голос України*, 22.05.2020, № 84(7341)) (далі – Закон № 590-ІХ);

визнати такими, що не відповідають статтям 1, 3, частинам першій, другій статті 8, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій, п'ятій статті 41, частинам першій, другій статті 55, статті 64 Конституції України, положення частин другої, сьомої, дев'ятої, десятої статті 266-1 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-ІV (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2005, № 35-36, № 37, ст.446) (далі – КАС України), частин третьої, четвертої статті 5 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618-ІV (*Відомості Верховної Ради України*, 2004, № 40-41, 42, ст.492) (далі – ЦПК України), частин третьої, четвертої статті 5 Господарського процесуального кодексу України від 6 листопада 1991 року № 1798-ХІІ (*Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 6, ст.56) (далі – ГПК України), частини четвертої статті 22, абзацу першого частини третьої статті 23, абзацу першого частини першої статті 1192 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-ІV (*Відомості Верховної Ради України*, 2003, №№ 40-44, ст.356) (далі – ЦК України), частини п'ятої статті 76, частини сьомої статті 77, частини третьої статті 79, частини дев'ятнадцятої статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-ІІІ (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 5-6, ст.30) (далі – Закон України «Про банки і банківську діяльність»), частини першої статті 74 Закону України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-ХІV (*Відомості Верховної Ради України*, 1999, № 29, ст.238) (далі – Закон України «Про Національний банк України»), частин першої, четвертої – сьомої статті 54 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року № 4452-VI (*Відомості Верховної Ради України*, 2012, № 50, ст.564) (далі – Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб») в редакції Закону № 590-ІХ, а положення частини другої статті 393 ЦК України, абзацу дев'ятого частини шістнадцятої статті 42 Закону України «Про гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ – крім наведених положень Основного Закону України, також статті 56 Конституції України;

визнати такими, що не відповідають статтям 1, 3, частинам першій, другій статті 8, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій, п'ятій статті 41, частинам першій, другій статті 55, статті 64 Конституції України, положення пунктів 2, 4, 8, 9 частини третьої статті 151 КАС України, частин четвертої, шостої – восьмої статті 150 ЦПК України, частин шостої, сьомої статті 137 ГПК України, частини другої статті 74 Закону України «Про Національний банк України», частини вісімнадцятої статті 51

Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ;

визнати такими, що не відповідають статті 1, частинам першій, другій статті 8, частині першій статті 24, частині першій статті 55, пунктам 1, 3 частини другої статті 129 Конституції України, положення частини третьої статті 77, частин шостої, восьмої статті 266-1 КАС України, абзацу п'ятого частини другої статті 73 ГПК України, абзацу п'ятого частини другої статті 76 ЦПК України в редакції Закону № 590-ІХ;

визнати такими, що не відповідають статтям 1, 6, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19, частині першій статті 126, пунктам 1, 3 частини другої статті 129 Конституції України, положення статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону № 590-ІХ;

визнати такими, що не відповідають статті 1, частинам першій, другій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 64, пункту 9 частини другої статті 129, частині першій статті 129-1 Конституції України, положення абзацу дванадцятого частини четвертої статті 4 Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року № 1404-VIII (*Відомості Верховної Ради, 2016, № 30, ст.542*) (далі – Закон України «Про виконавче провадження») в редакції Закону № 590-ІХ ;

визнати такими, що не відповідають статті 1, частині другій статті 6, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19 Конституції України, положення частини другої статті 76 Закону України «Про банки і банківську діяльність», частини сьомої статті 36, абзацу третього частини четвертої, абзацу першого частини шостої статті 39, абзацу третього частини дев'ятої статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», частини п'ятої статті 266-1 КАС України в редакції Закону № 590-ІХ;

визнати такими, що не відповідають частинам першій, другій статті 8 Конституції України, положень пункту 1 частини першої статті 266-1 КАС України, абзацу другого частини першої статті 173 Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (*Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88*) (далі – КПК України), пункту 6 частини дванадцятої статті 36, статей 40, 41-1, частини шістнадцятої статті 42 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону № 590-ІХ;

визнати такими, що не відповідають статті 1, частинам першій, другій статті 8, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій та п'ятій статті 41 Конституції України, положення статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність», статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ;

визнати такими, що не відповідають частині другій статті 8, частині другій статті 99 Конституції України, положення пункту 9-1 частини п'ятої статті 12 та абзацу шостого частини дванадцятої статті 41-1 Закону України

«Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ;

визнати такими, що не відповідають частинам першій, другій статті 8, статті 58 Основного Закону України, положення підпункту 1 пункту 3, пунктів 4, 5, 8 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-ІХ, а пункти 6, 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-ІХ – крім наведених положень Основного Закону України, також частині другій статті 6, частині другій статті 19, частинам першій, другій статті 55, частині першій статті 126, частині першій статті 129 Конституції України.

На обґрунтування тверджень щодо неконституційності Закону № 590-ІХ в цілому та окремих його положень, а також положень інших законодавчих актів у редакції Закону № 590-ІХ зазначаємо.

I. ЩОДО ПОРУШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ РОЗГЛЯДУ ЗАКОНУ № 590-ІХ.

1. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України, до повноважень якої належить прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Законотворчість – основна функція Верховної Ради України, яка є найважливішою і найбільш змістовно значущою, оскільки в її межах формується правова система держави, забезпечується правове регулювання відносин, що виникають у суспільстві і потребують законодавчого регулювання.

Саме тому дотримання конституційної процедури розгляду та ухвалення законів через найвищий рівень її нормативного закріплення є запорукою утвердження України як правової держави (стаття 1 Основного Закону України), дотримання в Україні верховенства права (стаття 8 Конституції України), а також унеможливлення виникнення сумнівів щодо легітимності прийнятих законів.

Відповідно до пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі № 1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*) дотримання встановленої Конституцією України процедури розгляду, ухвалення та набрання чинності законами є однією з умов легітимності законодавчого процесу, у випадку її порушення конституційному контролю підлягає не зміст закону, а встановлена Конституцією України процедура його розгляду та ухвалення.

При цьому конституційно визначена процедура розгляду, ухвалення та набрання чинності законами повинна обов'язково застосовуватися як найвищий імператив, незалежно від волевиявлення народних депутатів України та Президента України як активних учасників законодавчого процесу. Як зазначив Конституційний Суд України у Рішенні від 9 жовтня 2007 року № 7-рп/2007 в справі № 1-25/2007 (*Офіційний вісник України, 2007 р., № 79, стор.*

183, стаття 2963, код акта 41259/2007): «у законодавчій процедурі забезпечується безперервність і наступність у проходженні законопроекту шляхом унормованих послідовних дій суб'єктів права на законодавчу ініціативу, органів Верховної Ради України, її Голови, Президента України, які завершуються лише після оприлюднення та опублікування закону».

За змістом абзацу третього підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 в справі № 1-27/2010 (*Офіційний вісник України, 2010 р., № 80, стор. 88, стаття 2835, код акта 53084/2010*) стадії законодавчого процесу включають, зокрема, порядок внесення та розгляду законопроектів, прийняття законів та набрання ними чинності.

Отже, законодавчий процес, який має відбуватися з дотриманням конституційної процедури, починається з внесення законопроекту до Верховної Ради України та, у разі прийняття закону, завершується після набрання ним чинності.

Порушення процедури розгляду, ухвалення чи набрання Основного Закону України України є підставою для визнання їх такими, що не відповідають Конституції України.

Основний Закон України містить комплекс інтегральних приписів, які мають процесуальний характер і нормативно врегульовують діяльність парламенту щодо розгляду та ухвалення законів, до яких слід віднести:

– порядок роботи парламенту встановлюється Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України (частина п'ята статті 83);

– прийняття Верховною Радою України рішень виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування (частина друга статті 84);

– здійснення народним депутатом України голосування особисто на засіданнях парламенту (частина третя статті 84);

– ведення засідань Верховної Ради України Головою Верховної Ради України у порядку, встановленому Регламентом Верховної Ради України (частини друга, третя статті 88);

– прийняття Верховною Радою України законів більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених Конституцією України (стаття 91);

– право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентіві України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України (частина перша статті 93).

Як вказав Конституційний Суд України у Рішенні від 28 лютого 2018 року № 2-рп/2018 у справі № 1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*) Верховна Рада України повинна здійснювати свою діяльність на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України (частина друга статті 6, частина друга статті 19, стаття 85 Конституції України).

Дотримання встановленої Конституцією України процедури розгляду та ухвалення законів також слід розглядати через призму положень Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI (*Відомості Верховної Ради України, 2010, № 14-15, № 16-17, т. 133*) (далі – Регламент), що обумовлено приписами частини п'ятої статті 83 Конституції України.

Натомість, розгляд Закону № 590-IX в частині його здійснення за встановленою процедурою не відповідає конституційним критеріям.

Так, відповідно до частини першої статті 93 Регламенту кожен законопроект, проект іншого акта після його реєстрації не пізніш як у п'ятиденний строк направляється Головою Верховної Ради України або відповідно до розподілу обов'язків Першим заступником, заступником Голови Верховної Ради України в комітет, який відповідно до предметів відання комітетів визначається головним з підготовки і попереднього розгляду законопроекту, проекту іншого акта, а також у комітет, до предмета відання якого належать питання бюджету, для проведення експертизи щодо його впливу на показники бюджету та відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини, комітет, до предмета відання якого належать питання боротьби з корупцією, для підготовки експертного висновку щодо його відповідності вимогам антикорупційного законодавства та в комітет, до предмета відання якого належить оцінка відповідності законопроектів міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції для підготовки експертного висновку. Кожен законопроект не пізніш як у триденний строк направляється комітетом, до предмета відання якого належать питання бюджету, до Кабінету Міністрів України для здійснення експертизи щодо його впливу на показники бюджету та відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини.

Згідно із частиною третьою статті 93 Регламенту Головний комітет не пізніш як у тридцятиденний строк попередньо розглядає законопроект, проект іншого акта і ухвалює висновок щодо доцільності включення його до порядку денного сесії Верховної Ради України. До висновку головного комітету додаються висновки комітетів, до предметів відання яких належать питання відповідно бюджету, боротьби з корупцією та оцінки відповідності законопроектів міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, які мають бути подані до головного комітету у 21-денний строк з дня отримання законопроекту, проекту іншого акта для надання висновку.

У частині другій статті 96 Регламенту вказано, що питання про включення законопроекту до порядку денного сесії розглядається Верховною Радою України протягом 30 днів після ухвалення висновку головного комітету чи тимчасової спеціальної комісії, але не раніше ніж через два дні після надання народним депутатам висновку головного

комітету (або тимчасової спеціальної комісії у разі її створення), висновків інших комітетів.

Отже, перед внесенням законопроекту до порядку денного та безпосередньо голосування, законопроект має бути опрацьований низкою комітетів Верховної Ради України, за результатами чого складаються відповідні висновки.

Водночас, Законопроект № 2571-д було зареєстровано у Верховній Раді України 30 березня 2020 року. В цей же день цей Законопроект було включено до порядку денного засідання, призначеного на цей самий день, та проголосовано Верховною Радою України у першому читанні.

Тобто, включення Законопроекту № 2571-д до порядку денного відбулося без його опрацювання відповідними комітетами Верховної Ради України та без дотримання дводенного строку між наданням народним депутатам України висновку головного комітету, висновків інших комітетів та включенням проекту до порядку денного сесії.

Таким чином, Законопроект № 2571-д було включено до порядку денного та проголосовано у першому читанні без дотримання встановленої Регламентом процедури реєстрації та опрацювання законопроектів.

Варто врахувати, що Конституційний Суд України у Рішенні від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018 в справі № 1-1/2018(2556/14) (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 41, стор. 77, стаття 1460, код акта 90232/2018*) висловив правову позицію, відповідно до якої розгляд законопроекту у Верховній Раді України без участі відповідного комітету Верховної Ради України слід вважати порушенням конституційної процедури розгляду закону.

Зокрема, орган конституційної юрисдикції у вказаному Рішенні зазначив, що він спирається на юридичну позицію, викладену у Рішенні від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018, за якою «однією зі стадій законодавчого процесу є внесення законопроекту до Верховної Ради України. Право законодавчої ініціативи відповідно до Конституції України мають Президент України, Кабінет Міністрів України та народні депутати України»; «реалізація права законодавчої ініціативи передбачає не лише внесення проектів законів, інших актів до парламенту, а й обов'язковий розгляд законодавчих ініціатив відповідних суб'єктів» (абзаци шостий, десятий пункту 2 мотивувальної частини). Згідно з частиною першою статті 89 Конституції України «Верховна Рада України для здійснення законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до її повноважень, виконання контрольних функцій відповідно до Конституції України створює з числа народних депутатів України комітети Верховної Ради України та обирає голів, перших заступників, заступників голів та секретарів цих комітетів». Із наведеного випливає, що встановлене Конституцією України функціональне призначення комітетів Верховної Ради України передбачає, зокрема,

здійснення ними законопроектної роботи, підготовки та попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень парламенту. Конституційний Суд України вважає, що розгляд законопроекту у Верховній Раді України без участі відповідного комітету Верховної Ради України слід вважати порушенням конституційної процедури розгляду закону в контексті частини першої статті 152 Конституції України.

З огляду на зазначене, конституційна процедура розгляду Закону № 590-IX не була дотримана.

2. Правова доктрина конституціоналізму, практика органу конституційної юрисдикції дозволяє розцінювати внесення пропозицій та поправок до законопроектів як одну із форм реалізації права законодавчої ініціативи, передбаченого статтею 93 Конституції України.

Розуміння змісту визначеного у статті 93 Основного Закону України права законодавчої ініціативи Конституційним Судом України закріплено у Рішенні від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі № 1-1/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 149, стаття 1315, код акта 90039/2018*), в якому, зокрема, вказано, що процедура розгляду проекту закону реалізується шляхом його внесення до парламенту, а на певних стадіях законодавчого процесу – шляхом внесення пропозицій до нього. Реалізація права законодавчої ініціативи передбачає не лише внесення проектів законів, інших актів до парламенту, а й обов'язковий розгляд законодавчих ініціатив відповідних суб'єктів.

Тож подання пропозицій та поправок до законопроектів, а також їх розгляд, що включає обговорення та голосування щодо них, є невід'ємною складовою реалізації права законодавчої ініціативи.

Законопроект № 2571-д було прийнято за основу 30 березня 2020 року. Водночас згідно з пунктом 2 Постанови Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до законодавчих актів України щодо удосконалення деяких механізмів регулювання банківської діяльності» від 30 березня 2020 року № 551-IX (оприлюднений на офіційному сайті Верховної Ради України, режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-20>) зобов'язано Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики доопрацювати зазначений законопроект з **урахуванням зауважень і пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи**, скоротивши строк подання таких зауважень і пропозицій наполовину (тобто, кінцевим строком подання таких пропозицій та поправок визначено 6 квітня 2020 року), та внести його на розгляд Верховної Ради України у другому читанні.

На виконання вказаного акту парламенту Комітетом з 21 квітня 2020 року було розпочато підготовку Законопроекту № 2571-д до другого читання з урахуванням поправок і пропозицій народних депутатів України, поданих в установлений строк, за результатами чого 27 квітня 2020 року складено Висновок – рекомендувати Верховній Раді України проект Закону

України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення деяких механізмів регулювання банківської діяльності (реєстр. № 2571-д) прийняти у другому читанні та в цілому, а також 30 квітня 2020 року підготовлено порівняльну таблицю та текст законопроекту до другого читання (роздруківка картки законопроекту № 2571-д додається).

Натомість до винесення Законопроекту № 2571-д на розгляд пленарного засідання Верховної Ради України до цього проекту Закону було застосовано особливу процедуру розгляду законопроектів у другому читанні, запроваджену Законом України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо протидії зловживанням прав народних депутатів у ході законодавчої процедури» від 16 квітня 2020 року № 561-ІХ (*Голос України, 2020, Випуск №72 від 25.04.2020 р.*), який набрав чинності 26 квітня 2020 року.

Варто врахувати, що указаний Закон передбачає суттєве обмеження народних депутатів України у можливості належним чином відстоювати своє право законодавчої ініціативи, яке вони, в тому числі, реалізують через подання поправок і пропозицій до проектів законів України.

При цьому, Закон України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо протидії зловживанням прав народних депутатів у ході законодавчої процедури» не містить перехідних положень, які б врегульовували питання застосування передбаченої ним особливої процедури до законодавчих процесів, які розпочаті до набрання ним чинності.

Водночас відповідно до частини першої статті 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Разом з тим, на порушення вказаної норми Основного Закону України положення Закону України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо протидії зловживанням прав народних депутатів у ході законодавчої процедури» було застосовано під час законодавчої процедури, яка розпочалася до набрання чинності цим Законом, що унеможливило обговорення та голосування стосовно усіх законодавчих ініціатив (поправок і пропозицій), поданих парламентарями до Законопроекту № 2571-д, та призвело до порушення частини першої статті 93 Конституції України.

Наведене дає підстави для висновку про порушення конституційної процедури розгляду Закону № 590-ІХ, а отже, про його невідповідність вимогам статті 1, частини другої статті 6, частини першої статті 8, частини другої статті 19, частини першої статті 58, частини п'ятої статті 83, частини першої статті 93 Конституції України.

ІІ. ЩОДО НЕВІДПОВІДНОСТІ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ № 590-ІХ ТА ПОЛОЖЕНЬ ОКРЕМИХ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ У РЕДАКЦІЇ ЗАКОНУ № 590-ІХ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

1. Стосовно невідповідності статтям 1, 3, частинам першій, другій статті 8, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частинам першій,

четвертій, п'ятій статті 41, частинам першій, другій статті 55, статті 64 Конституції України

1) Україна відповідно до статті 1 Конституції України є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Одним із найважливіших принципів правової держави Конституція України визначає принцип верховенства права.

Так, частини перша, друга статті 8 Основного Закону України передбачають, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Конституційний Суд України сформулював визначення терміну «верховенство права» в абзаці другому підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини свого Рішення від 2 листопада 2004 року 15-рп/2004 у справі № 1-33/2004 (*Офіційний вісник України, 2004 р., № 45, стор. 41, стаття 2975, код акта 30642/2004*): «Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо».

Також у Рішенні від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 у справі № 1-152/2019 (3426/19) (*Офіційний вісник України, 2019 р., № 57, стор. 150, стаття 1984, код акта 95227/2019*) Конституційний Суд України зазначив: «Враховуючи зміст статті 8 Конституції України та практику Конституційного Суду України, верховенство права слід розуміти, зокрема, як механізм забезпечення контролю над використанням влади державою та захисту людини від свавільних дій державної влади.

Верховенство права як нормативний ідеал, до якого має прагнути кожна система права, і як універсальний та інтегральний принцип права необхідно розглядати, зокрема, в контексті таких основоположних його складових: принцип законності, принцип поділу державної влади, принцип народного суверенітету, принцип демократії, принцип юридичної визначеності, принцип справедливого суду.

Стаття 55 Конституції України встановлює, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

В свою чергу передбачене частинами першою та другою статті 55 Основного Закону України право на судовий захист, має відповідати принципу правової визначеності, тобто, звернувшись до суду особа має безумовно та швидко реалізувати судовий порядок захисту своїх прав і швидко та ефективно їх поновити.

У пункті 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 9-зп (*Офіційний вісник України, 1998 р., № 1, стор. 169, стаття 25, код акта 4621/1998*) зазначено, що **положення частини першої статті 55 Конституції України означає, що кожен має право звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються**, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Зазначена норма зобов'язує суди приймати заяви до розгляду навіть у випадку відсутності в законі спеціального положення про судовий захист. Водночас частину другу статті 55 Конституції України необхідно розуміти так, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або ущемляють права і свободи громадянина України, іноземця, особи без громадянства чи перешкоджають їх здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді.

Таким чином, статтею 55 Конституції України закріплено фундаментальний принцип судового захисту всіх порушених прав людини і громадянина. Надання громадянам права на реалізацію судового захисту їх порушених конституційних прав є невід'ємним елементом законності у державі. Можливість отримати судовий захист порушеного чи оспорюваного суб'єктивного права чи охоронюваного законом інтересу є одним з найважливіших прав особистості, що суттєво визначає її місце у суспільстві. Тому реалізація права на судовий захист має не тільки юридичне, але й суттєве соціально-політичне значення. Судовий захист надається кожному, хто має на нього право та потребує його. Будь-яка особа, що вважає своє право порушеним, повинна мати можливість звернутися за судовим захистом та доводити свою правоту.

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (ратифікована відповідно до Закону України від 17 липня 1997 року № 475/97 (*Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 40, стаття 263*)) (далі – Конвенція) гарантує право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі.

Похідним від закріпленого принципу права на судовий захист є забезпечення ефективного поновлення порушеного права (*ефективного способу захисту порушених прав*), принцип щодо якого закріплено в статті 13 Конвенцією.

У вказаній статті визначено, що кожен, чий права та свободи, визнані в Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у своїх рішеннях неодноразово підкреслював необхідність ефективного захисту прав заявників:

– у п. 75 рішення від 05.04.2005 року у справі «Афанасьєв проти України» (заява №38722/02) (Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_239) ЄСПЛ зазначає, що засіб захисту, який вимагається згаданою статтею, повинен бути «ефективним», як у законі, так і на практиці, зокрема, у тому сенсі, щоб його використання не було ускладнене діями або недоглядом органів влади відповідної держави;

– у рішенні ЄСПЛ від 4 грудня 1995 року у справі «Белле проти Франції» (Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57952%22%7D>) зазначено, щоб право на доступ до суду було ефективним, особа повинна мати чітку фактичну можливість оскаржити діяння, що становить втручання у її права;

– здійснюючи тлумачення положень Конвенції, ЄСПЛ у своїх рішеннях указав, що право на доступ до правосуддя не має абсолютного характеру та може бути обмежене: держави мають право установлювати обмеження на потенційних учасників судових розглядів, але ці обмеження повинні переслідувати законну мету, бути співмірними й не настільки великими, щоб спотворити саму сутність права (рішення від 28 травня 1985 року у справі «Ашингдейн проти Великої Британії» (Режим доступу: [https://npm.rs/attachments/CASE%20OF%20ASHINGDANE%20v%20\[1\].%20THE%20UNITED%20KINGDOM.pdf](https://npm.rs/attachments/CASE%20OF%20ASHINGDANE%20v%20[1].%20THE%20UNITED%20KINGDOM.pdf));

– у рішенні від 17 січня 2013 року у справі «Мосендз проти України» (заява № 52013/08) (Режим доступу: <https://cna.court.gov.ua/sud2590/2536/233223/6451/>) ЄСПЛ установив, що заявник був позбавлений ефективного національного засобу юридичного захисту, гарантованого статтею 13 Конвенції, через наявність юрисдикційних конфліктів між цивільними й адміністративними судами (пункти 116, 119, 122, 125);

– у рішенні від 21 грудня 2017 року у справі «Шестопалова проти України» (заява № 55339/07) (Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c61) ЄСПЛ зробив висновок, що заявниця була позбавлена права на доступ до суду всупереч пункту 1 статті 6 Конвенції, оскільки національні суди надавали їй суперечливі роз'яснення щодо юрисдикції (пункти 13, 18, 24).

Отже, ЄСПЛ у своїй практиці наголошує на тому, що право на розгляд справи означає право особи звернутися до суду та право на те, що його справа буде розглянута та вирішена судом. При цьому особі має бути забезпечена можливість реалізувати вказані права без будь-яких перепон чи ускладнень. Здатність особи безперешкодно отримати судовий захист є змістом поняття доступу до правосуддя. Перешкоди у доступі до правосуддя можуть виникати як через особливості внутрішнього процесуального

законодавства, так і через передбачені матеріальним правом обмеження. Для ЄСПЛ природа перешкод у реалізації права на доступ до суду не має принципового значення.

Конституційний Суд України також дійшов однозначного висновку, що правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і **забезпечує ефективне поновлення в правах** (Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 в справі № 1-12/2003 (*Офіційний вісник України, 2003 р., № 6, стор. 103, стаття 245, код акта 24415/2003*)).

Судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина. І саме держава бере на себе такий обов'язок відповідно до частини другої статті 55 Конституції України. **Право на судовий захист передбачає і конкретні гарантії ефективного поновлення в правах шляхом здійснення правосуддя. Відсутність такої можливості обмежує це право.** А за змістом частини другої статті 64 Конституції України право на судовий захист не може бути обмежено навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану (Рішення Конституційного Суду України від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002 в справі № 1-1/2002 (*Офіційний вісник України, 2002 р., № 20, стор. 101, стаття 993, код акта 22380/2002*)).

Таким чином, право на судовий захист є однією із найважливіших конституційних гарантій забезпечення та захисту прав та свобод особи. Право на доступ до правосуддя може бути реалізоване лише в тому випадку, коли воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення порушених прав. Обмеження цього права не допускається навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану.

2) Конституція гарантує право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності (частини перша, четверта статті 41).

Власність є матеріальною основою суспільного розвитку, а питання володіння, користування і розпорядження нею – ключовими у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування (Рішення Конституційного Суду України від 29 вересня 2009 року № 22-рп/2009 у справі № 1-45/2009 (*Офіційний вісник України, 2009 р., № 78, стор. 41, ст. 2651, код акта 48091/2009*)).

Таким чином, усунення власника від його права вільно володіти, користуватися та розпоряджатися його власністю є порушенням конституційного принципу непорушності права власності.

Відповідно до частин четвертої, п'ятої статті 41 Конституції України право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути **застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності**, на підставі і в порядку, встановлених

законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Відповідно до частини першої статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

У наведеній нормі чітко та недвозначно стверджується, що право власності особи є непорушним, а втручання в таке право є винятковим заходом, зокрема, в інтересах суспільства.

При цьому навіть інтереси суспільства не є безмежними та повинні бути збалансованими з інтересами особи, майно якої фактично експропріюється. Так, у справі «Спорронг і Лоннрот проти Швеції» (Sporrong and Lonroth v. Sweden) від 23 вересня 1982 року (*Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_098*) ЄСПЛ зазначив, що: «Для з'ясування наявності порушення цього положення [першого речення частини 1 статті 1 Протоколу № 1] Суд повинен встановити, чи було забезпечено справедливу рівновагу між вимогами загальних інтересів суспільства та вимогами захисту основних прав людини. Забезпечення такої рівноваги є невід'ємним принципом всієї Конвенції, що також знайшло своє відображення у структурі статті 1 Протоколу № 1».

Також Конституційний Суд України у пункті 2.1 мотивувальної частини Рішення від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016 в справі № 1-1/2016 (*Офіційний вісник України, 2016 р., № 48, стор. 7, стаття 1724, код акта 82231/2016*) зауважив, що обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права.

Таким чином, відповідно до сталої практики ЄСПЛ та законодавства України, для можливості втручання у право особи мирно володіти своїм майном необхідна наявність трьох наступних умов:

- 1) законності втручання;**
- 2) наявності суспільного інтересу;**
- 3) забезпечення справедливої рівноваги між суспільним інтересом та захистом основних прав людини, зокрема права власності.**

3) Конституцією України (стаття 3) визначено головний принцип політики держави в галузі забезпечення прав людини і громадянина: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Статтею 21 Основного Закону України встановлено, що права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Відповідно до частин другої, третьої статті 22 Конституції України конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Згідно з юридичною позицією Конституційного Суду України, викладеною в рішенні від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 в справі № 1-21/2005 (*Офіційний вісник України, 2005 р., № 42, стор. 95, стаття 2662, код акта 34074/2005*), зміст прав і свобод людини – це умови і засоби, які визначають матеріальні та духовні можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування і розвитку; обсяг прав людини – це кількісні показники відповідних можливостей, які характеризують його множинність, величину, інтенсивність і ступінь прояву та виражені у певних одиницях виміру; звуження змісту прав і свобод означає зменшення ознак, змістовних характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто якісних характеристик права; звуження обсягу прав і свобод – це зменшення кола суб'єктів, розміру території, часу, розміру або кількості благ чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики (абзаци п'ятий, шостий пункту 4 мотивувальної частини).

З огляду на зазначене **перелік прав і свобод людини і громадянина, закріплений Конституцією України, не може бути зменшений (скорочений, звужений, урізаний) шляхом вилучення певного права чи декількох прав або ж через їх нівелювання законодавчим регулюванням.**

4) Законом № 590-ІХ було внесено зміни до процесуальних кодексів, які суперечать конституційному принципу «права на судовий захист», який міститься в статті 55 Конституції України, а саме:

– *положення КАС України:*

ч. 7, 9, 10 ст. 266-1 «7. Суд за результатами розгляду адміністративних справ, визначених частиною першою цієї статті, може прийняти рішення про:

1) визнання протиправним (незаконним) та скасування індивідуального акта/рішення, визначеного частиною першої цієї статті, або окремих його положень;

2) стягнення з відповідача (відповідачів) коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправним (незаконним) індивідуальним актом/рішенням, якщо така вимога заявлена позивачем одночасно з вимогою про визнання протиправним (незаконним) та скасування індивідуального акта/рішення»;

3) відмову в задоволенні позовних вимог (повністю або частково)»;

«9. Визнання протиправним (незаконним) та скасування індивідуального акта/рішення, визначеного частиною першою цієї статті, або окремих його положень:

1) не відновлює того становища банку, яке існувало до прийняття такого акта/рішення, включаючи правовий статус цього банку, та не відновлює становища/прав осіб, які були учасниками банку на момент прийняття такого акта/рішення;

2) не може бути підставою для визнання недійсними, нечинними, протиправними та скасування будь-яких рішень, правочинів або інших дій/визнання протиправною бездіяльності, прийнятих, вчинених або допущених у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку/ліквідації банку;

3) не породжує будь-яких прав у осіб, які були учасниками банку на момент прийняття такого індивідуального акта/рішення, крім права на відшкодування заподіяної шкоди.

10. Суд не може прийняти будь-яке інше рішення, що може мати наслідком зупинення/припинення розпочатої процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку та/або ліквідації банку»;

– *положення ЦПК України:*

ч. 3, ч. 4 ст. 5 «3. Єдиним способом захисту прав осіб, які є (були) учасниками банку і права та інтереси яких були порушені внаслідок виведення неплатоспроможного банку з ринку або ліквідації банку на підставі протиправного (незаконного) індивідуального акта Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішення Кабінету Міністрів України, є відшкодування завданої шкоди у грошовій формі.

4. Визнання протиправним (незаконним) індивідуального акта/рішення, зазначеного в частині третій цієї статті, не може бути підставою для застосування способів захисту у вигляді визнання недійсними, нечинними, протиправними та скасування будь-яких рішень, правочинів або інших дій/визнання протиправною бездіяльності, прийнятих, вчинених або допущених у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку/ліквідації банку»;

– *положення ГПК України:*

ч. 3, 4 ст. 5 «3. Єдиним способом захисту прав осіб, які є (були) учасниками банку і права та інтереси яких були порушені внаслідок виведення

неплатоспроможного банку з ринку або ліквідації банку на підставі протиправного (незаконного) індивідуального акта Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішення Кабінету Міністрів України, є відшкодування завданої шкоди у грошовій формі.

4. Визнання протиправним (незаконним) індивідуального акта/рішення, зазначеного у частині третій цієї статті, не може бути підставою для застосування способів захисту у вигляді визнання недійсними, нечинними, протиправними та скасування будь-яких рішень, правочинів або інших дій/визнання протиправною бездіяльності, прийнятих, вчинених або допущених у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку/ліквідації банку».

Подібні за змістом положення також уведено до:

– *Закону України «Про банки та банківську діяльність»:*

ч. 5 ст. 76 «Розпочата процедура виведення неплатоспроможного банку з ринку не може бути зупинена/припинена, у тому числі в разі визнання протиправними (незаконними) та скасування індивідуальних актів Національного банку України та/або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що були підставою для її початку»;

ч. 7 ст. 77 «Розпочата процедура ліквідації банку не може бути зупинена/припинена, у тому числі в разі визнання протиправними (незаконними) та скасування індивідуальних актів Національного банку України та/або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що були підставою для її початку»;

ч. 3 ст. 79 «Визнання протиправним (незаконним) та скасування індивідуального акта Національного банку України, зазначеного в частині другій цієї статті, або окремих його положень:

– не відновлює того становища банку, яке існувало до прийняття такого акта/рішення, включаючи відновлення правового статусу цього банку, та не відновлює становища/прав осіб, які були учасниками банку на момент прийняття такого акта/рішення;

– не може бути підставою для визнання недійсними, нечинними, протиправними та скасування будь-яких рішень, правочинів або інших дій/визнання протиправною бездіяльності, прийнятих, вчинених або допущених у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку/ліквідації банку;

– не породжує будь-яких прав у осіб, які були учасниками банку на момент прийняття такого індивідуального акта/рішення, крім права на відшкодування завданої шкоди»;

ч. 19 ст. 79-1 «Відшкодування шкоди здійснюється виключно у грошовій формі. Відшкодування шкоди в інший спосіб, зокрема відшкодування в натурі (передання речі того ж роду та тієї ж якості тощо), не

допускається»;

Закону України «Про Національний банк України»

ч. 1 ст. 74 «Рішення (нормативно-правові акти чи індивідуальні акти), дії або бездіяльність Національного банку чи його посадових та службових осіб можуть бути оскаржені до суду виключно з метою встановлення їх законності. Особливості оскарження окремих рішень Національного банку встановлюються законом»;

Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»:

абз. 9 ч. 16 ст. 42 «власник акцій неплатоспроможного банку і неплатоспроможний банк не мають права вимагати від інвестора та/або перехідного банку або банку, який втратив статус перехідного, відшкодування будь-яких збитків, понесених у результаті передачі на користь перехідного банку майна (активів) та зобов'язань неплатоспроможного банку, з підстав недійсності, скасування, анулювання або визнання протиправними та нечинними будь-яких рішень, правочинів або інших дій, прийнятих або вчинених у процесі визнання банку неплатоспроможним та його виведення з ринку»;

ч. 1, 4 – 7 ст. 54: «1. Рішення, що приймаються відповідно до цього Закону Національним банком України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством фінансів України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Фондом, працівниками Фонду, що виконують функції, передбачені цим Законом, у тому числі у процесі здійснення тимчасової адміністрації, ліквідації банку, виконання плану врегулювання, можуть бути оскаржені до суду виключно з метою встановлення їх законності»;

«4. Розпочата процедура виведення неплатоспроможного банку з ринку не може бути зупинена/припинена, у тому числі у разі визнання протиправними (незаконними) та скасування індивідуальних актів Національного банку України та/або Фонду, що були підставою для її початку.

5. Розпочата процедура ліквідації банку не може бути зупинена/припинена, у тому числі у разі визнання протиправними (незаконними) та скасування індивідуальних актів Національного банку України та/або Фонду, що були підставою для її початку.

6. Визнання протиправними (незаконними) та скасування рішень (індивідуальних актів), визначених частиною третьою цієї статті, не відновлює того становища банку, яке існувало до прийняття такого акта/рішення, включаючи відновлення правового статусу цього банку та відновлення прав акціонерів на момент прийняття такого акта/рішення; не може бути підставою для визнання недійсними, нечинними, протиправними та скасування будь-яких рішень, правочинів або інших дій/визнання протиправною бездіяльністю, прийнятих, вчинених або допущених у процедурі виведення банку з ринку та ліквідації; не породжує будь-яких прав у осіб, які були учасниками банку на момент прийняття такого індивідуального акта/рішення, крім права на відшкодування завданої шкоди.

7. У разі визнання протиправним (незаконним) та скасування рішення (індивідуального акта), зазначеного у частині третій цієї статті, особа має право вимагати відшкодування шкоди, завданої таким рішенням (індивідуальним актом), у порядку, передбаченому законом. У разі прийняття Національним банком України рішення (індивідуального акта) про віднесення банку до категорії неплатоспроможних/ відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку або Фондом – рішення, що розпочинає процедуру виведення банку з ринку або ліквідацію банку, а також індивідуальних актів Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо виконання заходів плану врегулювання, що припинили право власності на акції, право учасників банку або осіб, які були учасниками банку на дату прийняття такого рішення (індивідуального акта) на відшкодування шкоди, завданої таким рішенням (індивідуальним актом), повинно застосовуватися з урахуванням особливостей, встановлених статтею 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Наведені положення законодавчих актів свідчать, що закріплені Законом № 590-ІХ способи судового захисту зводяться лише до можливості:

визнання протиправним (незаконним) та скасування індивідуального акта та/або рішення Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

стягнення учасниками банку, права та інтереси яких були порушені протиправними актами Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку завданої шкоди виключно у грошовій формі.

Інші способи захисту порушеного права за змінами, внесеними до законодавчих актів Законом № 590-ІХ, не допускаються, що свідчить про юридичну неспроможність законного поновлення порушеного права зацікавлених осіб при порушенні їх прав зазначеними державними органами та установами.

Зазначені зміни обмежують перелік дій, які зацікавлена (постраждала) сторона може вчинити для відновлення свого порушеного права.

Тобто, навіть визнання в установленому порядку незаконним рішення, що призвело до відчуження майна (банку) у власника, не забезпечує відновлення його майнових прав. Більше того, вказані положення законодавчих актів прямо передбачають, що в судовому порядку зацікавлена сторона може виключно визнати протиправним (незаконним) та скасувати індивідуальний акт та/або рішення Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів

України, однак таке скасування не призведе до зупинення розпочатої процедури виведення банку з ринку, ліквідації чи інших дій у відношенні фінансової установи.

Закріплення на законодавчому рівні норм, що розпочаті процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку або ліквідації банку не можуть бути зупинені/припинені, у тому числі у разі визнання протиправними (незаконними) та скасування індивідуальних актів Національного банку України та/або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що були підставою для їх початку, означає, що особа не зможе захистити, поновити (відновити) свої права навіть у разі констатації судом незаконності дій вказаних органів.

Крім цього, безпідставне скорочення строку оскарження індивідуальних актів/рішень з шести до трьох місяців з дня оприлюднення такого акту/рішення та встановлення обмежень поновлення такого строку у частині другій статті 266-1 КАС України в редакції Закону № 590-ІХ також істотно обмежують як право на звернення до суду, так і право на ефективний судовий захист.

Щодо змін до частини шістнадцятої статті 42 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» необхідно зазначити, що відповідно до частини шостої статті 41-1 вказаного Закону у разі виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави у спосіб, визначений пунктами 2 і 3 частини другої статті 39 цього Закону, державний банк виступає приймаючим банком. У разі виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави у спосіб, визначений пунктами 4 або 5 частини другої статті 39 цього Закону, держава в особі Міністерства фінансів України виступає інвестором.

З огляду на зазначене встановлена частиною шістнадцятою статті 42 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ заборона власникові акцій та/або неплатоспроможному банку вимагати від інвестора, яким потенційно може бути держава, відшкодування будь-яких збитків конкретно з підстав недійсності, скасування, анулювання або визнання протиправними та нечинними будь-яких рішень, правочинів або інших дій, прийнятих або вчинених у процесі визнання банку неплатоспроможним та його виведення з ринку, фактично обмежує право особи на відшкодування завданої протиправними, актом або дією/бездіяльністю органу державної влади шкоди, що також не відповідає статті 56 Конституції України, якою таке право на відшкодування гарантоване.

Законом № 590-ІХ також внесено зміни до

– ЦК України:

ч. 4 ст. 22 «На вимогу особи, якій завдано шкоди, та відповідно до обставин справи майнова шкода може бути відшкодована і в інший спосіб, зокрема, шкода, завдана майну, може відшкодовуватися в натурі (передання речі того ж роду та тієї ж якості, полагодження пошкодженої речі тощо), якщо інше не встановлено законом»;

абз. 1 ч. 3 ст. 23 «Якщо інше не встановлено законом, моральна шкода відшкодовується грошовими коштами, іншим майном або в інший спосіб»;

ч. 2 ст. 393 «Якщо інше не встановлено законом, власник майна, права якого порушені внаслідок видання правового акта органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування, має право вимагати відновлення того становища, яке існувало до видання цього акта. У разі неможливості відновлення попереднього становища власник має право на відшкодування майнової та моральної шкоди»;

абз. 1 ч. 1 ст. 1192 «Якщо інше не встановлено законом, з урахуванням обставин справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, полатодити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі».

Застосована у вказаних положеннях правова конструкція «якщо інше не встановлено законом» допускає можливість існування або прийняття в майбутньому законів, згідно з якими у разі порушення цивільних прав, потерпілій стороні не відшкодовуватиметься завдана їй шкода.

Отже, вказані норми обмежують права учасників цивільних правовідносин та суперечать частині третій статті 22 Конституції України, де чітко визначено, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Водночас, указані положення суттєво обмежують гарантоване частиною першою статті 55 Конституції України право на судових захист, оскільки не дають можливість забезпечити ефективне поновлення порушених прав та дотримання вимог, зокрема, частини четвертої статті 41 Основного Закону України, згідно з якою ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності.

Запроваджені Законом № 590-ІХ зміни також вступають в суперечність із частиною першою статті 15 ЦК України, згідно з яким кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання.

Про необхідність мати право вибору способу захисту порушеного права особи свідчить і практика ЄСПЛ. Зокрема, у рішенні у справі № 3052/04 «Компанія «Дачія с.р.л.» проти Молдови (Dacia S.R.L. v. Moldova)» (*Режим доступу: <https://rd.ua/storage/articles/DACIA%20S.R.L.%20v.%20MOLDOVA.pdf>*) ЄСПЛ зазначив, що «...в цій справі найбільш прийнятною формою restitutio in integrum є повернення готелю та відповідної землі компанії-заявнику, а також виплата компенсації за будь-які додаткові збитки. Однак, в разі, якщо повернення готелю і землі виявиться неможливим, Суд, у принципі, повинен визначити грошову вартість готелю, що підлягає виплаті державою-відповідачем компанії-заявнику замість готелю в разі необхідності». Відтак, ЄСПЛ задовольнив позов Компанії «Дачія с.р.л.», та зобов'язав Молдову

повернути Компанії «Дачія с.р.л.» готель та земельну ділянку, а у випадку неможливості такого повернення – сплатити відповідну компенсацію.

Крім того, у змінах до частини другої статті 393 ЦК України також вбачається недотримання вимог частини першої статті 56 Конституції України, відповідно до якої кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Таким чином, на законодавчому рівні навмисно та свідомо обмежується право на ефективний судовий захист порушених прав (включаючи право власності акціонерів в контексті Закону України «Про банки та банківську діяльність»), що безумовно суперечить частинам першій та другій статті 55 та статті 64 Конституції України.

Неспроможність застосування належного та ефективного способу судового захисту породжує неможливість реалізації/відновлення порушеного права приватної власності, принцип непорушності якого закріплено в статті 41 Конституції України. Зазначене є звуженням існуючих прав, що є недопустимим відповідно до частини третьої статті 22 Основного Закону України.

Наведене також свідчить про обмеження права особи на ефективний засіб юридичного захисту та на поновлення порушених прав, гарантії яких закріплені у Конституції України.

З огляду на зазначене положення частин другої, сьомої, дев'ятої, десятої статті 266-1 КАС України, частин третьої, четвертої статті 5 ЦПК України, частин третьої, четвертої статті 5 ГПК України, частини четвертої статті 22, абзацу першого частини третьої статті 23, абзацу першого частини першої статті 1192 ЦК України, частини п'ятої статті 76, частини сьомої статті 77, частини третьої статті 79, частини дев'ятнадцятої статті 79-1 Закону України «Про банки та банківську діяльність», частини першої статті 74 Закону України «Про Національний банк України», частин першої, четвертої – сьомої статті 54 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ не відповідають статтям 1, 3, частинам першій, другій статті 8, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій, п'ятій статті 41, частинам першій, другій статті 55, статті 64 Конституції України, а положення частини другої статті 393 ЦК України, абзацу дев'ятого частини шістнадцятої статті 42 Закону України «Про гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ, крім наведених положень Основного Закону України, також не відповідають статті 56 Конституції України.

5) Законом № 590-ІХ внесено зміни до законодавчих актів також в частині інституту забезпечення позову:

– *КАС України:*

п. 2, 4, 8, 9 ч. 3 ст. 151, відповідно до яких не допускається забезпечення позову шляхом:

«зупинення рішень Фонду гарантування вкладів фізичних осіб щодо призначення уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та щодо здійснення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, встановлення заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, його посадовим особам при здійсненні тимчасової адміністрації або ліквідації банку, а також іншим особам під час реалізації Фондом гарантування вкладів фізичних осіб майна банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, та банку, що ліквідується відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»;

«зупинення рішень Національного банку України, актів Національного банку України, а також встановлення для Національного банку України, його посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій»;

«зупинення дії індивідуальних актів Міністерства фінансів України, прийнятих на виконання рішень Кабінету Міністрів України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку, а також встановлення для Міністерства фінансів України, його посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій, що впливають з такого індивідуального акта»;

«зупинення дії індивідуальних актів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, прийнятих у процесі виведення неплатоспроможного банку з ринку, а також встановлення для Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, її посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій, що впливають з такого індивідуального акта»;

– *ЦПК України:*

ч. 4, 6 – 8 статті 150 викладено в наступній редакції:

«4. Не допускається забезпечення позову шляхом накладення арешту на заробітну плату, пенсію та стипендію, допомогу по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, яка виплачується у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною), вагітністю та пологами, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, на допомогу, яка виплачується касами взаємодопомоги, благодійними організаціями, а також на вихідну допомогу, допомогу по безробіттю, на майно (активи) або грошові кошти неплатоспроможного банку, банку, щодо якого прийнято рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених статтею 77 Закону України «Про банки і

банківську діяльність» (крім ліквідації банку за рішенням його власників), а також на майно(активи) або грошові кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Ця вимога не поширюється на позови про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, про відшкодування збитків, заподіяних злочином»;

«6. Не допускається забезпечення позову шляхом зупинення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, заборони або встановлення обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, його посадовим особам, у тому числі уповноваженим особам Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, при здійсненні тимчасової адміністрації чи ліквідації банку, а також зупинення дії рішень Кабінету Міністрів України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку, індивідуальних актів Міністерства фінансів України, прийнятих на виконання таких рішень Кабінету Міністрів України, індивідуальних актів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, прийнятих у процесі виведення неплатоспроможного банку з ринку, а також шляхом встановлення для Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, їх посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій, що впливають з таких рішень/актів.

7. Не допускається забезпечення позову шляхом зупинення дії рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів) Національного банку України, а також встановлення для Національного банку України, його посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій.

8. Не допускається забезпечення позову шляхом заборони відповідачу вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій за позовами власників або кредиторів неплатоспроможного банку, банку, щодо якого прийнято рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених статтею 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (крім ліквідації банку за рішенням його власників), до таких банків або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб»;

ГПК України:

ч. 6, 7 ст. 137:

«6. Не допускається забезпечення позову шляхом зупинення дії рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів) Національного банку України, а також встановлення для Національного банку України, його посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій.

7. Не допускається забезпечення позову шляхом:

1) накладення арешту на майно (активи), у тому числі грошові кошти, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, або банку, що ліквідується відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», яке належить або підлягає передачі чи сплаті Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або банку, віднесеному до категорії неплатоспроможних, банку, що ліквідується відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», і знаходиться у нього чи інших осіб;

2) встановлення заборони або обов'язку Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, банку, віднесеному до категорії неплатоспроможних, банку, що ліквідується відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», їх посадовим особам, іншим особам під час реалізації Фондом гарантування вкладів фізичних осіб майна (активів) банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, вчиняти певні дії або встановлення обов'язку для таких осіб утримуватися від вчинення певних дій;

3) зупинення дії рішень Кабінету Міністрів України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку, індивідуальних актів Міністерства фінансів України, прийнятих на виконання таких рішень Кабінету Міністрів України, індивідуальних актів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, прийнятих у процесі виведення неплатоспроможного банку з ринку, а також встановлення для Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, їх посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій, що впливають з таких рішень/актів»;

– *Закон України «Про Національний банк України»:*

ч. 2 ст. 74 «Оскарження рішення, акта або дії Національного банку не зупиняє їх виконання. Забезпечення позову шляхом зупинення дії рішень Національного банку, а також встановлення для Національного банку, його посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій, не допускаються»;

– *Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»:*

ч. 18 ст. 51 «Не допускається забезпечення позову шляхом встановлення заборони або обов'язку Фонду, банку, віднесеному до категорії неплатоспроможних, банку, що ліквідується відповідно до цього Закону, їх посадовим особам, іншим особам під час реалізації Фондом майна (активів) банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, вчиняти певні дії або шляхом встановлення обов'язку для таких осіб утримуватися від вчинення певних дій».

Указаними положеннями законодавчих актів в редакції Закону № 590-IX істотно обмежується право на забезпечення позову, що безумовно суперечить статті 1, частині другій статті 3, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, другій статті 55, частині першій статті 64 Конституції України, скасовує встановлені статтею 41 Основного Закону

України гарантії непорушності права приватної власності, обмежує право на судовий захист.

Забезпечення позову – це застосування судом заходів для створення можливості виконання у майбутньому рішення суду про присудження у випадках, якщо їх невжиття може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення.

Саме тому інститут забезпечення позову має особливе значення для досягнення завдань судочинства, які полягають у справедливому, неупередженому та своєчасному розгляді й вирішенні адміністративних, цивільних та господарських справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Цей інститут сприяє створенню оптимальних умов для реального захисту прав та законних інтересів осіб, є гарантією виконання рішення суду та захисту майнових інтересів як позивача, так і відповідача.

Як відомо, однією з проблем в Україні є дуже низький показник виконання судових рішень. За умови невиконання рішення суду, право на суд не є гарантованим, а примарним.

Саме тому з метою гарантування реального виконання рішення суду за заявою сторін або з ініціативи суду під час судового розгляду можуть застосовуватися заходи для забезпечення позову і їх перелік не може звужуватися.

До того ж зміни, запроваджені Законом № 590-ІХ щодо інституту забезпечення позову, призводять до недотримання положень статей 6 та 13 Конвенції, якими передбачені право на справедливий суд та на ефективний засіб юридичного захисту.

Конституційний Суд України у Рішенні від 19 жовтня 2009 року № 26-рп/2009 в справі № 1-50/2009 (*Офіційний вісник України, 2009 р., № 82, стор. 56, стаття 2793, код акта 48240/2009*) також звертав увагу, що встановлена заборона судам здійснювати забезпечення позову унеможливорює виконання рішень суду, прийнятих в окремих справах, що фактично означає неможливість реалізації особами права на судовий захист, гарантований статтею 55 Конституції України. Згідно зі статтею 64 Основного Закону України право на судовий захист не може бути обмежене.

Відповідно до частини третьої статті 8 Конституції України в Україні гарантується звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод безпосередньо на підставі Конституції України. Тому принцип верховенства права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність.

Наведене дає підстави для визнання положень пунктів 2, 4, 8, 9 частини третьої статті 151 КАС України, частин четвертої, шостої – восьмої статті 150 ЦПК України, частин шостої, сьомої статті 137 ГПК України, частини другої статті 74 Закону України «Про Національний

банк України», частини вісімнадцятої статті 51 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ такими, що не відповідають статтям 1, 3, частинам першій, другій статті 8, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій, п'ятій статті 41, частинам першій, другій статті 55, статті 64 Конституції України.

2. Щодо невідповідності статтям 1, 6, частинам першій, другій статті 8, частині першій статті 24, частині першій статті 55, частині першій статті 126, пунктам 1, 3 частини другої статті 129 Конституції України

1) Згідно із статтею 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України.

Поділ влади – фундаментальний принцип демократичної організації держави. Його втілення в життя досягається шляхом створення побудованої на деконцентрації влади системи державного керівництва. Деконцентрація є запорукою реалізації встановленої в статтею 5 Конституції України заборони узурпації державної влади.

Система поділу влади заснована на уособленні, взаємовпливі, взаємостримуванні і співробітництві державних органів, що урівноважують один одного, об'єднуючись у групи за ознакою однакової функціональної спрямованості і наявності відповідних повноважень.

Організація і здійснення державної влади на основі її поділу на законодавчу виконавчу і судову не є самоціллю, а покликана забезпечувати права і свободи людини і громадянина. Це, зокрема, впливає зі змісту статті 3 Конституції України (Висновок Конституційного Суду України від 30 жовтня 2003 року № 1-в/2003 в справі № 1-40/2003 (*Офіційний вісник України, 2003 р., № 48, стор. 123, стаття 2535, код акта 26932/2003*)). Іншою метою поділу влади є забезпечення політичної стабільності. Деконцентрація влади виключає небезпечне для громадської свободи надмірне зосередження влади в окремих державних органах, забезпечує «недопущення привласнення повноти державної влади однією з гілок влади» (Рішення Конституційного Суду України від 24 червня 1999 року № 6-рп/99 в справі № 1-31/99 (*Офіційний вісник України, 1999 р., № 28, стор. 169, стаття 1432, код акта 9118/1999*)).

Як зазначив Конституційний Суд України у Рішенні від 18 листопада 2004 року № 17-рп/2004 в справі № 1-35/2004 (*Офіційний вісник України, 2004 р., № 48, стор. 24, стаття 3159, код акта 30814/2004*)), здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову не виключає взаємодії органів державної влади, у тому числі надання необхідної інформації, участь у підготовці або розгляді певного питання тощо. Однак така взаємодія має здійснюватися з урахуванням вимог статей 6, 19 Конституції

України, відповідно до яких органи державної влади зобов'язані діяти на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України.

Заради досягнення урівноваженості кожної з гілок влади, дотримання ними вказаних вимог, останнім надаються спеціальні повноваження по впливу на діяльність інших гілок. Саме з реалізацією цих повноважень пов'язане існування системи так званих стримувань і противаг. Вона є невід'ємною і важливою складовою поділу влади, що має на меті забезпечення їх співробітництва як єдиної державної влади. Така мета досягається шляхом дозволу органам однією з гілок втручатися у сфери діяльності інших гілок. Таким чином забезпечується взаємостимування гілок, їх взаємний тиск, збалансування влади. Лише за умови дотримання вимоги законності у діяльності принцип поділу влади набуває свого сенсу. Неухильне дотримання органами законодавчої, виконавчої та судової влади Конституції та законів України забезпечує реалізацію принципу поділу влади і є запорукою їх єдності, важливою передумовою стабільності, підтримання громадянського миру і злагоди в державі (Рішення Конституційного Суду України від 1 квітня 2008 року № 4-рп/2008 у справі № 1-8/2008 (*Офіційний вісник України, 2008 р., № 28, стор. 150, стаття 904, код акта 42775/2008*)).

Правовою основою виконання даної вимоги є закріплення всього механізму здійснення поділу влади в Конституції України і законах України. Стаття 19 Конституції України встановлює, що органи державної влади і місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законами України. «Принцип поділу державної влади в Україні, – записано в Рішенні Конституційного Суду, – означає, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України» (Рішення Конституційного Суду України від 10 лютого 2000 року № 2-рп/2000 справі № 1-21/2000 (*Офіційний вісник України, 2000 р., № 30, стор. 148, стаття 1284, код акта 16362/2000*)).

Отже, дотримання умов здійснення повноважень у межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6 Конституції України) забезпечує вичерпне виконання всіх вимог, що впливають з дії принципу поділу влади. Йдеться про неухильне дотримання дозволів і заборон, які регулюють взаємовідносини різних гілок. З цього випливає, що в державному будівництві не можуть застосовуватися моделі, які не передбачені правовими приписами.

Відповідно до частини першої статті 126 Основного Закону України незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України.

Незалежність суддів полягає передусім в їхній самостійності, непов'язаності при здійсненні правосуддя будь-якими обставинами та іншою, крім закону, волею.

Незалежність, ефективність судової системи ґрунтуються також на певних принципах, вироблених міжнародною практикою, на яких має ґрунтуватися судова система, зокрема:

– судді повинні бути незалежними. Це означає, що їхні рішення не підлягають ніякому перегляду, крім спеціальних судових процедур, передбачених законом;

– судді повинні мати достатні повноваження для виконання своїх обов'язків здійснювати правосуддя і судочинство;

– суддя повинен ухвалювати рішення без будь-яких прямих чи непрямих обмежень, невідповідного впливу, тиску, погроз чи втручання; судді не зобов'язані доповідати про обставини справ особам, які не мають відношення до судочинства;

– судді повинні робити фактичні висновки з наявних доказів, додержуватися процедури ведення засідання й заслуховування свідків, правильно застосовувати закон і виносити судові рішення;

– влада мусить створювати відповідні умови для ефективної діяльності суддів, що безпосередньо зумовлює діяльність держави щодо створення такої організації судової системи, яка б забезпечила реалізацію права громадянина на судовий захист і справедливе судочинство.

Незалежність суддів і підкорення їх лише закону є найважливішою засадою правосуддя і передумовою їх об'єктивності і неупередженості. При здійсненні правосуддя судді не залежать від органів законодавчої і виконавчої гілок влади, органів державного управління, службових осіб тощо.

Захист судді від свавілля з боку законодавчої влади передбачає, що остання не може ні нав'язати чинним судовим процедурам нові правила, ні змінити результат уже прийнятих рішень. Принцип відсутності зворотної сили закону дозволяє уникнути подібних незаконних посягань на права сторін у процесі. У відносинах з виконавчою владою незалежність судді передбачає, що він не зазнає впливу, утиску з боку органів державного управління. Згідно з Конвенцією (стаття 6) будь-яка людина має право на те, щоб її справу було розглянуто справедливо, публічно і в розумний строк, незалежним та безстороннім судом згідно із законом.

Незалежність суддів і підкорення їх лише закону взаємопов'язані, оскільки відсутність вимоги до суддів про дотримання закону при здійсненні правосуддя призвела б до сваволі. Незалежність суддів – це фундаментальний принцип функціонування судової влади, зміст якого є універсальним і практично не змінюється під впливом тієї чи іншої національної правової системи. При здійсненні правосуддя судді підкорюються тільки Конституції України і законам України.

Згідно із пунктами 1, 3 частини першої статті 129 Конституції України основними засадами судочинства є рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Відповідно до частини першої статті 9 КАС України розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

У частині другій статті 90 КАС України вказано, що жодні докази не мають для суду наперед встановленої сили.

Принцип рівності усіх учасників адміністративного судочинства перед законом і судом є одним із основоположних принципів судочинства, оскільки дає змогу забезпечити рівну можливість сторін у доведенні перед судом своєї позиції, забезпечує справедливість судового розгляду, а отже є основою для прийняття майбутнього правосудного рішення, адже прийняття законного і обґрунтованого рішення суду є неможливим при порушенні прав учасників в ході судового засідання.

Так, у Рішенні Конституційного Суду України від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 в справі № 1-12/2012 (*Офіційний вісник України, 2012 р., № 36, стор. 183, стаття 1341, код акта 61502/2012*) зазначається, що **засада рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом забезпечує гарантії доступності правосуддя та реалізації права на судовий захист, закріпленого в частині першій статті 55 Конституції України. Ця засада є похідною від загального принципу рівності перед законом, визначеного частиною першою статті 24 Основного Закону України, і стосується, зокрема, сфери судочинства. Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом передбачає єдиний правовий режим, який забезпечує реалізацію їхніх процесуальних прав.**

Тобто, суд конституційної юрисдикції тлумачить даний принцип, як такий, що дає змогу усім учасникам реалізувати свої процесуальні права. Указаний принцип визначає процесуальну діяльність судів, які здійснюють правосуддя в єдиному процесуальному режимі.

Зміст принципу правової рівності проявляється насамперед у рівності прав і свобод; рівності юридичних властивостей, у рамках яких суб'єкти права здійснюють свою діяльність, а також рівності перед законом та судом. Правова рівність учасників судового процесу є розвитком принципу справедливості та однією з характерних рис демократії.

Принцип рівності перед судом є основою сучасної концепції справедливого правосуддя. Для кожної людини у правовій державі насамперед важливо мати доступ до правосуддя і можливість вільно, швидко, безперешкодно та ефективно реалізувати право на судовий захист.

ЄСПЛ досить часто посилається на принцип рівності перед законом і судом у своїх рішеннях, при тому, що засади рівності і змагальності у судовому процесі виведені ним із принципу верховенства права, якому підпорядкована вся Конвенція, та є складовою права на справедливий суд, гарантованого статтею 6 Конвенції:

– Конвенція не гарантує захисту теоретичних та ілюзорних прав, а гарантує захист прав конкретних та ефективних (рішення «Артико проти Італії» (Artico c. Italie), заява № 6694/74, від 13 травня 1980 р. (Режим доступу: <https://precedent.in.ua/2016/02/25/artiko-protyv-italyy/>);

– право може вважатися ефективним, тільки якщо зауваження сторін насправді «заслухані», тобто належним чином вивчені судом (див. «Дюлоранс проти Франції» (Dulaurans c. France), заява № 34553/97, п. 33, від 21 березня 2000 р. (Режим доступу: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-63017%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-63017%22])}). Для прикладу розглянемо рішення у справі «Бендерський проти України» (Benderskiy v. Ukraine) від 15 листопада 2007 року, заява № 22750/02 (Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_313);

– принцип рівності сторін у процесі – у розумінні «справедливого балансу» між сторонами – вимагає, щоб кожній стороні надавалася розумна можливість представити справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону у суттєво не вигідне становище відносно другої сторони (Рішення у справах «Dombo Beheer B.V. v. The Netherlands» від 27 жовтня 1993 р., заява № 14448/88, п. 33 (Режим доступу: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Dombo_Beheer_B_V_v_the_Netherlands_27_10_1993.pdf), та «Ankerl v. Switzerland» від 23 жовтня 1996 р., заява № 17748/91 п. 38 (Режим доступу: <file:///C:/Users/user/Downloads/001-58067.pdf>);

– принцип рівності був неодноразово застосований ЄСПЛ і у справах щодо України. Наприклад, у справі «Надточій проти України» (Nadtochiy v. Ukraine, заява № 7460/03), рішення від 15 травня 2008 р. (Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_404);

– Суд нагадує, що принцип рівності сторін – один із складників ширшої концепції справедливого судового розгляду – передбачає, що кожна сторона повинна мати розумну можливість представляти свою сторону в умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище у порівнянні з опонентом (див., серед інших рішень та *mutatis mutandis*, «Кресс проти Франції» (Kress v. France), [GC], заява № 39594/98, п. 72, ECHR 2001-VI (Режим доступу: http://www.rrpoi.narod.ru/echr/another_3/kress.htm).

Рівність перед законом означає, що існуючий матеріальний та процесуальний закони не надають нікому будь-яких переваг і не створюють обмежень, а рівність перед судом – що розгляд справ усіма судами стосовно до всіх учасників судового процесу здійснюється в однаковому процесуальному порядку. Поеднання індивідуальних прав учасників процесу та принципової рівності названих їхніх процесуальних прав щодо здійснення своїх повноважень та відстоювання власних чи представлених інтересів забезпечує сторонам можливість вести спір та доводити свою правоту перед судом на рівних.

Тобто, принцип рівності усіх учасників слід розглядати через призму іншого важливого принципу – принципу змагальності судочинства. Принцип рівності на практиці передбачає забезпечення рівності сторін, що беруть участь у справі, надання безперешкодної можливості кожній зі сторін брати участь у всіх стадіях розгляду справи. Йдеться не тільки про положення статті 24 Конституції України. Принцип рівності сторін набуває фундаментального значення в умовах, коли йдеться про принципову зміну парадигмальних уявлень про сутність і призначення адміністративного процесу, який визначає головний порядок реалізації громадянами і юридичними особами своїх статусів в адміністративній сфері.

2) Натомість Законом № 590-IX встановлено переважаюче становище Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та інших пов'язаних державних установ над іншими учасниками судового процесу щодо оскарження розпорядчих актів регулятора.

Зокрема, Законом № 590-IX внесено зміни до нормативно-правових актів, відповідно до яких:

– *КАС України:*

ч. 3 ст. 77 «В адміністративних справах, визначених частиною першою статті 266-1 цього Кодексу, обов'язок доказування шкоди, заподіяної протиправними (незаконними) індивідуальними актами Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішеннями Кабінету Міністрів України, покладається на позивача»;

ч. 6, 8 ст. 266-1 «6. Під час розгляду адміністративних справ, визначених частиною першою цієї статті, суд використовує як підставу для власної оцінки та покладається на кількісні, якісні оцінки та висновки, зроблені Національним банком України, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, Кабінетом Міністрів України, Міністерством фінансів України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, на підставі яких були прийняті відповідні рішення.....» ;

«8. Особливості визначення розміру шкоди, заподіяної протиправними (незаконними) індивідуальними актами/рішеннями, визначеними у частині першій цієї статті, встановлюються Законом України «Про банки і банківську діяльність»;

– *ГПК України:*

абз. 5 ч. 2 ст. 73 «Особливості визначення шкоди, завданої у результаті виведення банку з ринку або ліквідації банку на підставі протиправних (незаконних) індивідуальних актів Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішень Кабінету Міністрів України особам, які на дату прийняття таких індивідуальних актів або рішень, відповідно, мали статус учасників такого банку, встановлюються

Законом України «Про банки і банківську діяльність» та Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»;

– ЦПК України:

абз. 5 ч. 2 ст. 76 «Особливості визначення шкоди, завданої у результаті виведення банку з ринку або ліквідації банку на підставі протиправних (незаконних) індивідуальних актів Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішень Кабінету Міністрів України особам, які на дату прийняття таких індивідуальних актів або рішень, відповідно, мали статус учасників такого банку, встановлюються Законом України «Про банки і банківську діяльність» та Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Так, вказані зміни, внесені Законом № 590-IX до КАС України, в поєднанні з іншими нормативними актами, закріплюють абсолютно неприпустиме положення щодо юридичної неможливості застосування наслідків визнання протиправними (незаконними) та скасування індивідуальних актів Національного банку України та/або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб як інструменту захисту порушених прав зацікавлених осіб.

Так, положення статті 266-1 КАС України в редакції Закону № 590-IX в частині визначення способу доказування розміру заподіяних збитків неправомірними діями Національного банку України, **відверто нівелює встановлений принцип рівності сторін судового процесу та встановлює спеціальні, виключні та зручні лише для регулятора (Національного банку України) способи доказування в судових спорах**, які не відповідають змісту положень адміністративного процесуального законодавства та окремо суперечать принципу змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Фактично встановлюється обов'язок суду покладатися на кількісні, якісні оцінки та висновки, що були зроблені Національним банком України, Кабінетом Міністрів України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Міністерством фінансів України, що є прикладом наперед встановленої сили вказаних доказів.

Більш того, змінами, внесеними Законом № 590-IX до статті 77 КАС України (**частина третя**) передбачено, що «в адміністративних справах, визначених частиною першою статті 266-1 цього Кодексу, обов'язок доказування шкоди, заподіяної протиправними (незаконними) індивідуальними актами Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішеннями Кабінету Міністрів України, покладається на позивача».

Зазначені положення не враховують вимог частини четвертої статті 77 КАС України, відповідно до яких суд не може витребувати докази у

позивача в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, окрім доказів на підтвердження обставин, за яких, на думку позивача, відбулося порушення його прав, свобод чи інтересів, а також завдань та принципів адміністративного судочинства, передбачених статтею 2 КАС України, згідно з якими завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Таким чином, частина третя статті 77, частини шоста, восьма статті 266-1 КАС України, абзац п'ятий частини другої статті 73 ГПК України, абзац п'ятий частини другої статті 76 ЦПК України в редакції Закону № 590-ІХ порушують принципи рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом (*пункт 1 частини другої статті 129 Конституції України*) та змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості (*пункт 3 частини другої статті 129 Конституції України*), оскільки вказаними нормами на суд фактично покладається обов'язок розглядати справу на основі розрахунків, наданих стороною Відповідача, яка є безпосередньо зацікавленою в результаті розгляду справи.

Указане дає підстави для висновку про невідповідність положень частини третьої статті 77, частин шостої, восьмої статті 266-1 КАС України, абзацу п'ятого частини другої статті 73 ГПК України, абзацу п'ятого частини другої статті 76 ЦПК України в редакції Закону № 590-ІХ статті 1, частинам першій, другій статті 8, частині першій статті 24, частині першій статті 55, пунктам 1, 3 частини другої статті 129 Конституції України.

3) Крім того, Законом № 590-ІХ доповнено новою статтею 79-1 Закон України «Про банки і банківську діяльність», яка регулює питання відшкодування шкоди, завданої учаснику банку внаслідок протиправного (незаконного) віднесення банку до категорії неплатоспроможних відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку, відповідно до якої, зокрема:

«У разі визнання протиправним (незаконним) та скасування рішення (індивідуального акта) Національного банку України, зазначеного у частині другій статті 79 цього Закону, особа, яка була учасником банку на момент прийняття такого рішення (індивідуального акту) має право на відшкодування шкоди, заподіяної таким рішенням (індивідуальним актом), у порядку, встановленому законом, з урахуванням особливостей, встановлених цією статтею.

Обов'язок доказування завданої шкоди та її розміру покладається на учасника банку.

.....

Суд покладає обов'язок з укладення договору з визначеною ним аудиторською фірмою про проведення оцінки фінансово-господарської діяльності банку та вартості акцій на Національний банк України.

Позивач зобов'язаний внести на депозитний рахунок суду попередньо визначену суму витрат, пов'язаних з проведенням оцінки фінансово-господарської діяльності банку та вартості акцій.

Звіт аудиторської фірми про стан фінансово-господарської діяльності банку не може бути відхилений судом.

Звіт аудиторської фірми про стан фінансово-господарської діяльності банку прирівнюється до висновку експертизи, призначеної відповідно до процесуального законодавства України. Такий звіт підлягає опублікуванню на сторінках офіційного інтернет-представництва Національного банку України.

Вартість акцій визначається, ґрунтуючись на розсудливій та реалістичній оцінці відповідно до міжнародних стандартів оцінки із урахуванням особливостей функціонування банків (включаючи вимоги до регулятивного капіталу, дотримання яких необхідне для продовження діяльності банку).

У разі якщо фінансовий стан банку на день врегулювання, визначений аудиторською фірмою, свідчить, що розмір зобов'язань банку перевищував розмір активів банку, вважається, що банк не міг діяти безперервно (не мав перспектив продовжити діяльність) та матеріальна шкода не завдана. Якщо за результатами аудиту/оцінки встановлено, що розмір активів банку перевищував розмір зобов'язань банку, таке перевищення не є достатнім доказом того, що матеріальна шкода завдана.

До процедури визначення вартості акцій та особи, яка проводитиме оцінку, не застосовуються положення Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» та статті 8 Закону України «Про акціонерні товариства».

Під час оцінки фінансово-господарської діяльності банку на день врегулювання до уваги береться інформація/дані, відомі станом на день проведення такої оцінки, включаючи інформацію/дані, отримані після прийняття рішення Національного банку України про віднесення банку до категорії неплатоспроможних/відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку.

З метою проведення аналізу фінансово-господарського стану банку на день врегулювання аудиторська фірма застосовує міжнародні стандарти фінансової звітності у частині, яка застосовується щодо банків.

У разі якщо законодавство встановлювало спеціальний режим для реструктуризації або рекапіталізації банків на обмежений період часу для стабілізації банківської та фінансової систем, відповідність банку таким зменшеним регуляторним вимогам протягом такого обмеженого періоду, а також незастосування санкцій за порушення вимог до регулятивного капіталу

та/або інших вимог і показників не можуть вважатися достатнім доказом позитивної вартості акцій.

З метою уникнення безпідставного збагачення учасників банку у результаті врахування фінансової підтримки (ліквідності, поповнення капіталу, гарантій тощо) банку, наданої/внесеної державою (Кабінетом Міністрів України, Національним банком України, Міністерством фінансів України) до/після дати врегулювання, оцінка вартості акцій повинна базуватися на таких припущеннях:

1) у день врегулювання банк повинен негайно сплатити/повернути будь-яку фінансову підтримку, включаючи стабілізаційні кредити, рефінансування або інші кредити, надані Національним банком України як кредитором останньої інстанції, а фінансовий стан банку повинен оцінюватися з урахуванням фінансових втрат банку, які він зазнав би внаслідок здійснення таких платежів. У разі якщо для здійснення виплат банк був би вимушений продавати свої активи, а також за відсутності будь-яких інших ринкових індикаторів до вартості таких активів застосовуються коригуючі коефіцієнти для майна/гарантій, яке є прийнятними для забезпечення виконання зобов'язань за кредитом для екстреної підтримки ліквідності, та порядок їх врахування, встановлений Національним банком України на день врегулювання;

2) після дня врегулювання жодна підтримка ліквідністю (крім доступу до стандартних інструментів регулювання ліквідності Національного банку України), поповнення капіталу, гарантії, програми викупу активів чи інша форма державної підтримки не будуть надаватися державними органами (включаючи Національний банк України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб). У разі якщо у реальності така підтримка була надана, оцінка майбутніх перспектив та показників банку повинна здійснюватися, базуючися на припущенні, що така підтримка не надавалася...».

Аналіз положень статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» свідчить, що розмір реальних збитків, що підлягає відшкодуванню, визначається у розмірі вартості акцій банку на день прийняття відповідного рішення Національного банку України щодо виведення банку з ринку. В свою чергу розмір вартості акцій та оцінка фінансово-господарської діяльності банку визначається у звіті, що складається міжнародно визнаною аудиторською **фірмою, яка відповідає критеріям, визначеним Національним банком України.**

Указаний звіт **прирівнюється до висновку експертизи та не може бути відхилений судом, який розглядає справу про відшкодування завданої шкоди, що порушує норми процесуальних кодексів, відповідно до яких суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів, а жодні докази не мають для суду заздальгідь встановленої сили.**

Крім того, положення частини дванадцятої статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону № 590-ІХ свідчить, що ним надається різне доказове значення результатам звіту оцінки активів банку. Зокрема, в разі висновку, що розмір зобов'язань банку перевищував розмір активів банку, вважається що банк не міг діяти безперервно (не мав перспектив продовжити діяльність) та матеріальна шкода не завдана. Даний результат законодавець визнає достовірним та під сумнів не ставить. Однак, у разі висновку, що розмір активів банку перевищував розмір зобов'язань, то вказується, що такий висновок є недостатнім доказом того, що матеріальна шкода завдана, чим фактично ставить його під сумнів.

Таким чином, за позитивної різниці між зобов'язаннями банку та його активами, неґрунтовано усувається доказовість такого результату звіту.

З огляду на зазначене, порушується конституційний принцип рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом, а також змагальності сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості (пункти 1, 3 частини другої статті 129 Основного Закону України), оскільки відповідно до вказаних норм, учасник, на якого частиною другою статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону № 590-ІХ покладений тягар доказування шкоди та її розміру, ще більше ставиться у завідомо невідне та нерівне становище.

Також відповідно до частини одинадцятої статті статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» з метою проведення аналізу фінансово-господарського стану банку на день врегулювання, аудиторська фірма застосовує міжнародні стандарти фінансової звітності у частині, яка застосовується щодо банків. При цьому, застосування національних стандартів фінансової звітності, яка застосовується щодо банків, під час підготовки звіту аудиторської фірми не передбачається.

З огляду на викладене застосування лише міжнародних стандартів при виготовленні звіту аудиторської фірми може призвести до того, що суд визнає такий звіт недостовірним, недостатнім або недопустимим доказом, адже довести його правильність, з огляду на такий обов'язок позивача, буде майже неможливо, через незрозумілість методології.

Дана обставина порушує змагальність та рівність учасників перед судом і, фактично, нівелює можливість судового захисту позивачем своїх прав.

Досить суперечливим також є включення до статті 79-1 вказаного Закону твердження «вважається, що банк не міг діяти безперервно (не мав перспектив продовжити діяльність) та матеріальна шкода не завдана». Вказаним фактично імперативно презюмуються обставини та факти, які за своєю природою є оціночними та підлягають доказуванню учасниками у судовому процесі.

Щодо положень частин восьмої – десятої статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» стосовно внесення позивачем на

депозитний рахунок суду попередньо визначеної суми витрат, пов'язаних з проведенням оцінки фінансово-господарської діяльності банку та вартості акцій, щодо звіту аудиторської фірми про стан фінансово-господарської діяльності банку, який прирівнюється до висновку експертизи, призначеної відповідно до процесуального законодавства України і який не може бути відхилений судом, то вони не відповідають приписам пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України, відповідно до яких судочинство визначається виключно законом, а таким законом є процесуальний кодекс.

Зазначені положення, в силу свого змісту, тісно пов'язані із здійсненням судом правосуддя, а тому мають бути предметом регулювання відповідних процесуальних кодексів, а не Закону України «Про банки і банківську діяльність».

З огляду на викладене стаття 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону № 590-ІХ не відповідає статтям 1, 6, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19, частині першій статті 126, пунктам 1, 3 частини другої статті 129 Конституції України.

3. Щодо порушення статті 1, частин першої, другої статті 8, частин першої, другої статті 55, статті 64, пункту 9 частини другої статті 129, частини першої статті 129-1 Конституції України

Важливою засадою судочинства є обов'язковість судового рішення (пункт 9 частини другої статті 129 Конституції України).

Відповідно до частини першої статті 129-1 Основного Закону України суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання.

Варто врахувати, що Конституційний Суд України у своїх Рішеннях неодноразово вказував на те, що виконання судового рішення є складовою конституційного права на судовий захист (стаття 55 Конституції України), зокрема:

– у Рішенні від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012 в справі № 1-26/2012 (*Офіційний вісник України, 2012 р., № 98, стор. 13, стаття 3973, код акта 65069/2012*) Суд зазначив, що виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави;

– право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина, а обов'язкове виконання судових рішень – складовою права на справедливий судовий захист (абзац п'ятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2013 року № 5-рп/2013 в справі № 1-7/2013 (*Офіційний вісник України, 2013 р., № 50, стор. 94, стаття 1804, код акта 67733/2013*));

– згідно з правової позицією Конституційного Суду України , викладеною в Рішенні від 15 травня 2019 року № 2-р(П)/2019 в справі № 3-368/2018(5259/18) (*Офіційний вісник України, 2019 р., № 47, стор. 162, стаття 1627, код акта 94747/2019*), «держава, створюючи належні національні організаційно-правові механізми реалізації права на виконання судового рішення, повинна не лише впроваджувати ефективні системи виконання судових рішень, а й забезпечувати функціонування цих систем у такий спосіб, щоб доступ до них мала кожна особа, на користь якої ухвалене обов'язкове судове рішення, у разі, якщо це рішення не виконується, у тому числі державним органом... визначений у законі порядок забезпечення державою виконання судового рішення має відповідати принципам верховенства права та справедливості, гарантувати конституційне право на судовий захист; невиконання державою позитивного обов'язку щодо забезпечення функціонування запроваджуваної нею системи виконання судових рішень призводить до обмеження конституційного права на судовий захист та нівелює його сутність».

Натомість згідно з **абзацом дванадцятим частини четвертої статті 4 Закону України «Про виконавче провадження»** в редакції Закону № 590-IX виконавчий документ повертається стягувачу без виконання у разі, якщо «Фондом гарантування вкладів фізичних осіб прийнято рішення про початок процедури тимчасової адміністрації або ліквідації банку», що нівелює гарантоване частинами першою, другою статті 55 Конституції України право на судовий захист, оскільки унеможливорює обов'язкове виконання судового рішення, що набрало законної сили, у разі настання вказаної у цьому положенні Закону обставини.

З огляду на зазначене, **положення абзацу дванадцятого частини четвертої статті 4 Закону України «Про виконавче провадження» в редакції Закону № 590-IX не відповідає статті 1, частинам першій, другій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 64, пункту 9 частини другої статті 129, частині першій статті 129-1 Конституції України.**

4. Стосовно недотримання положень частини другої статті 6, частин першої, другої статті 8, частини другої статті 19 Конституції України

1) Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) на 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 року у Доповіді «Верховенство права» вказала, що основними критеріями розуміння верховенства права є, зокрема: доступність закону (закон має бути зрозумілим, чітким та передбачуваним); питання юридичних прав мають бути вирішені нормами права, а не на основі дискреції; рівність перед законом; влада має здійснюватись у правомірний, справедливий та розумний спосіб; елементами верховенства права є: законність, включаючи прозорий, підзвітний та демократичний процес введення в дію приписів права; юридична визначеність; заборона свавілля; рівність перед законом».

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 у справі № 1-25/2010 (*Офіційний вісник України, 2010 р., № 52, стор. 25, стаття 1746, код акта 51892/2010*) також зазначив: «Одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлених такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки».

Юридична визначеність є ключовою у питанні розуміння верховенства права; юридична визначеність передбачає, що норми права повинні бути зрозумілими і точними, а також спрямованими на забезпечення постійної прогнозованості ситуацій і правових відносин; юридична визначеність означає також, що необхідно у цілому дотримуватися зобов'язань або обіцянок, які взяла на себе держава перед людьми (поняття «легітимних очікувань») (Доповідь «Верховенство права», схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанською Комісією) на 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 року).

Також принцип юридичної визначеності вимагає чіткості, зрозумілості й однозначності правових норм, зокрема їх передбачуваності (прогнозованості) та стабільності (абзац шостий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2017 року № 2-р/2017 в справі № 1-5/2017 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 18, стор. 71, стаття 619, код акта 89234/2018*)).

У підпункті 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 у справі № 1-152/2019(3426/19) (*Офіційний вісник України, 2019 р., № 57, стор. 150, стаття 1984, код акта 95227/2019*) Конституційний Суд України зазначив: «У контексті статті 8 Конституції України юридична визначеність забезпечує адаптацію суб'єкта правозастосування до нормативних умов правової дійсності та його впевненість у своєму правовому становищі, а також захист від свавільного втручання з боку держави».

Юридичну визначеність необхідно розуміти через такі її складові: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях розраховувати на розумну та передбачувану стабільність існуючого законодавства та можливість передбачати наслідки застосування норм права (законні очікування).

Таким чином, юридична визначеність передбачає, що законодавець повинен прагнути до чіткості та зрозумілості у викладенні норм права. Кожна особа відповідно до конкретних обставин має орієнтуватися в тому, яка саме норма права застосовується у певному випадку, та мати чітке розуміння щодо настання конкретних правових наслідків у відповідних правовідносинах з огляду на розумну та передбачувану стабільність норм права».

Відповідно до частини другої статті 6 Конституції України органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Основного Закону України).

Указані положення Основного Закону України передбачають, що діяльність органів державної влади, їх посадових осіб має бути максимально повно і точно визначена, врегульована, регламентована для того, щоб упередити можливість з будь-яких причин завдати шкоди особі, суспільству чи державі.

Вказане логічно узгоджується з положеннями Конституції України про те, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах, що права і свободи людини є невідчужуваними, непорушними (ст. 21), що права і свободи людини і громадянина визначаються виключно законами України (ст. 92).

Отже, вплив (особливо примус) з боку держави на особу та суспільство в цілому мусить бути мінімальним, що можливо лише за умови діяльності органів державної влади, їх посадових осіб виключно в межах закону.

Державна влада як похідна, вторинна від установчої влади народу є обмеженою за визначенням. Усі без винятку суб'єкти державної влади (органи та посадові особи) провадять свою діяльність у певних межах повноважень і в певний спосіб.

Конституційний Суд України у Рішенні від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 у справі № 1-9/2009 (*Офіційний вісник України, 2009 р., № 32, стор. 77, стаття 1084, код акта 46467/2009*) зазначає, що в Конституції України закріплено принцип, за яким права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність (стаття 3).

Конституція України, яка виконує функцію обмеження державної влади, встановлює ряд вимог стосовно діяльності органів державної влади та їх посадових осіб. Сконцентровано ця обмежувальна функція відображена саме в частині другій статті 19 Конституції України.

За логікою Основного Закону України не лише Конституція України, а й інші закони можуть визначати підстави, повноваження з їх межами та спосіб дій органів державної влади. Проте, **положення законів не можуть суперечити положенням Конституції України.**

Встановлення щодо органів державної влади, їх посадових осіб такого типу правового регулювання є найбільш відповідним способом впорядкування їх діяльності в умовах правової держави, позаяк забезпечує підпорядкування реалізації владних функцій вказаними органами та їх посадовими особами вимогам закону, вводить їх діяльність у чіткі, зрозумілі для усіх рамки і саме таким чином обмежує можливості прояву свавілля.

Закріплюючи заборону державним органам діяти поза законом, Конституція України виходить з визнання пріоритету права перед державою, утвердження і забезпечення прав і свобод людини і громадянина як головного обов'язку держави. Правовий характер держави передовсім означає, що діяльність органів державної влади, їх посадових осіб має здійснюватися на основі повноважень, встановлених нормативно-правовими актами, у їх межах і за процедурою, встановленою законодавством, що цілком відповідає принципу законності та в свою чергу є невід'ємною складовою більш загального конституційного принципу верховенства права, котрий окрім вимог здійснення державного-владних повноважень відповідно до положень законодавства включає необхідність для правової держави спрямування своєї діяльності на забезпечення й охорону основних прав і свобод людини.

Будучи уповноваженими державою, органи державної влади та їх посадові особи наділяються законодавством компетенцією – певним обсягом владних повноважень для виконання покладених на них завдань та функцій у відповідній сфері управління державними та суспільними справами. Таким чином, уповноважені державою органи не можуть на власний розсуд ухилитися від реалізації наданих їм повноважень, але й не мають права виходити за їх межі, встановлені законодавством.

Виходячи з положень частини другої статті 19 Конституції України, органи держави, їх посадові особи повинні діяти лише у межах повноважень, визначених і встановлених у законодавчих актах. Спеціально наголошується на тому, що перелік повноважень органів, котрі здійснюють функції держави, підлягає точному та повному формально-юридичному визначенню, закріпленню в тексті Конституції України та законів України. Ступінь конкретизації цих норм, які отримали назву компетенційних, має бути максимальним для того, щоб звести до мінімуму можливе свавілля при їх тлумаченні, створити перешкоди довільному застосуванню державно-владних повноважень.

Крім того, положення частини другої статті 19 Конституції України поширюються на всіх без винятку посадових осіб, незалежно від того, чи є вони представниками законодавчої, виконавчої або судової гілок влади, виконують свої службові обов'язки в органі державної влади. Не має також правового значення службове становище особи, відомча чи галузева належність державного органу, сфера його діяльності, характер та обсяг повноважень.

Діяльність правотворчих і правозастосовчих органів держави має здійснюватися за принципом верховенства права і прямої дії норм Конституції України, а повноваження – у встановлених Основним Законом України межах і відповідно до законів (абзац третій підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018 у справі № 1-6/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 37, стор. 132, стаття 1314, код акта 90038/2018*)).

За змістом правової позиції Конституційного Суду України (абзаци третій – п'ятий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 у справі № 1-152/2019(3426/19) (*Офіційний вісник України*, 2019 р., № 57, стор. 150, стаття 1984, код акта 95227/2019) законні очікування є одним із проявів справедливості у праві й передбачають юридичну визначеність правового регулювання щодо суб'єктів права. В аспекті статті 8 Конституції України юридична визначеність означає несуперечливість такого регулювання та недопустимість його зміни з порушенням засадничих принципів права.

Відтак законні очікування – невід'ємна частина юридичної визначеності – виникають саме внаслідок законодавчої діяльності парламенту і полягають у тому, що очікування правомірно діючої особи досягти певного результату, мають бути гарантовані і забезпечені державним захистом.

Таким чином приймаючи закони, Верховна Рада України створює для суб'єктів правозастосування правові підстави бути впевненими в отриманні відповідних можливостей, що підлягають захисту. Такий захист означає недопущення зловживання органами державної влади повноваженнями під час прийняття рішень та вчинення відповідних дій. Тобто основний мотив захисту законних очікувань пов'язаний із наслідками дій органів державної влади.

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, що викладена у Рішенні від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001 в справі № 1-22/2001 (*Офіційний вісник України*, 2001 р., № 24, стор. 57, стаття 1076, код акта 19082/2001), принцип правової держави вимагає наявності у законодавчому акті достатніх і завершених правових механізмів реалізації його положень. У Рішенні Конституційного Суду України від 8 червня 2016 року № 3-рп/2016 в справі № 1-2/2016 (*Офіційний вісник України*, 2016 р., № 51, стор. 34, стаття 1805, код акта 82310/2016), де за органом публічної влади визнається можливість мати певні дискреційні повноваження у прийнятті рішень, наголошується, що «цей механізм повинен забезпечувати, з одного боку, захист особи від свавільного втручання органів державної влади у її права і свободи, а з другого - наявність можливості у особи передбачати дії цих органів» (абзац третій підпункту 2.4 пункту 2 мотивувальної частини).

Закон повинен вказувати на обсяг будь-якої дискреції та на спосіб її здійснення із достатньою чіткістю, аби особа мала змогу відповідним чином захистити себе від свавільних дій влади (пункт 45 Доповіді «Верховенство права», схваленої Європейською Комісією «За демократію через право» на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року).

Щодо заборони свавілля у пункті 52 Доповіді вказано таке: хоча дискреційні повноваження є необхідними для здійснення всього діапазону владних функцій у сучасних складних суспільствах, ці повноваження не мають здійснюватись у свавільний спосіб; їх здійснення у такий спосіб уможлиблює ухвалення суттєво несправедливих, необґрунтованих, нерозумних чи деспотичних рішень, що є несумісним із поняттям верховенства права.

Отже, наведені юридичні позиції Конституційного Суду України, відповідні положення Доповіді дають підстави стверджувати, що конституційний принцип верховенства права вимагає законодавчого закріплення механізму запобігання свавільному втручанню органів публічної влади при здійсненні ними дискреційних повноважень у права і свободи особи.

2) Відповідно до частини другої статті 76 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону № 590-IX «Національний банк України має право прийняти рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних у разі, якщо банк не виконав у встановлений договором або визначений законодавством України строк свої зобов'язання перед вкладниками та іншими кредиторами через недостатність коштів».

Оскільки у цій нормі відсутні будь-які вказівки щодо обсягу невиконання банком своїх зобов'язань, вона надає Національному банку України право визначати такий обсяг на власний розсуд, що, з огляду на незворотність рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, є недопустимим і створює широкі можливості для зловживання Національним банком України своїми повноваженнями.

Законом № 590-IX стаття 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» доповнена частиною сьомою, відповідно до якої: «7. Виконавча дирекція Фонду має право прийняти рішення про незастосування обмежень, встановлених пунктами 1 і 5 частини п'ятої цієї статті, до зобов'язань (крім зобов'язань перед пов'язаними з банком особами) системно важливого банку, віднесеного Національним банком України до категорії неплатоспроможних (крім випадків виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави, передбачених статтею 41-1 цього Закону)».

Наведеною нормою виконавчій дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб надається право на власний розсуд приймати рішення про незастосування передбачених законом обмежень на проведення неплатоспроможним банком певних видів операцій без визначення на законодавчому рівні критеріїв для прийняття такого рішення.

Також згідно з абзацом третій частини четвертої статті 39 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, інші міністерства, державні установи та підпорядковані їм підприємства і організації, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Центральний депозитарій цінних паперів, Національний банк України та Фонд зобов'язані координувати свою діяльність, здійснювати відповідні дії для забезпечення належної комунікації між собою, іншими органами державної влади та установами (у тому числі учасниками депозитарної системи України), своєчасно підготувати документи та прийняти рішення, необхідні для забезпечення виконання вимог цього Закону, в межах своїх повноважень з

метою виконання плану врегулювання, у тому числі у разі участі держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку, Фонд має право здійснювати всі необхідні дії для виконання плану врегулювання, незважаючи на положення інших законів та кодексів».

Більш того, **абзац перший частини шостої статті 39 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»** в редакції Закону № 590-ІХ передбачає: «**6. Незалежно від положень інших законів, нормативно-правових актів, статутів, договорів чи проспектів емісії акцій, Фонд здійснює свої повноваження та вживає необхідних заходів для виконання плану врегулювання, у тому числі за участю держави без повідомлення та отримання згоди учасників, боржників, кредиторів, контрагентів неплатоспроможного або приймаючого/перехідного банку за будь-якими договорами.**».

Зазначені положення Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» є неприйнятними, оскільки фактично наділяють перелічені органи державної влади необмеженим обсягом повноважень та дискреції. Зокрема, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб матиме можливість діяти незалежно від встановлених норм та приписів законодавства України для досягнення власних цілей, що ставить вказаний орган державної влади в привілейоване становище над будь-якими державними інституціями, що є абсолютно неможливим та недопустимим в суспільстві, де діє принцип верховенства права.

Діяльність будь-якого державного органу повинна бути націлена виключно на реалізацію положень Конституції України та законів України, але аж ніяк поперх них.

Відповідно до **абзацу третього частини дев'ятої статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»:** «Під час процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави Фонд приймає рішення про залучення міжнародно визнаної аудиторської фірми для надання у тримісячний строк аудиторського звіту, у тому числі висновків щодо фінансового стану банку, визначення розміру регулятивного капіталу банку та потреби у його додатковій капіталізації з урахуванням консервативних сценаріїв економічного розвитку, визначених Національним банком України».

Проте Законом України «Про Національний банк України» не передбачено функцій Національного банку України з підготовки будь-яких подібних «сценаріїв».

Разом з тим, відповідно до **частини п'ятої статті 266-1 КАС України** в редакції Закону № 590-ІХ «Під час розгляду адміністративних справ, визначених частиною першою цієї статті, суд перевіряє, чи прийнятий індивідуальний акт або рішення на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, які визначають повноваження Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України».

Тобто, вказаним положенням пропонується судам перевіряти чи прийнятий індивідуальний акт або рішення на підставі, у межах повноважень і у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, які визначають лише повноваження Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України.

Проте, за змістом частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та усіма законами України (без встановлення жодних обмежень).

Враховуючи викладене, положення частини другої статті 76 Закону України «Про банки і банківську діяльність», частини сьомої статті 36, абзацу третього частини четвертої, абзацу першого частини шостої статті 39, абзацу третього частини дев'ятої статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», частини п'ятої статті 266-1 КАС України в редакції Закону № 590-ІХ не відповідають статті 1, частині другій статті 6, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19 Конституції України.

3) Одними з головних елементів принципу верховенства права, закріпленого в частині першій статті 8 Основного Закону України, крім юридичної визначеності, є ясність і недвозначність правової норми.

У Рішеннях Конституційного Суду України неодноразово наголошувалося, що принципи правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми є визначальними елементами верховенства права, оскільки інше дає підстави для довільних тлумачень законодавчих норм та створює підґрунтя для порушення прав учасників правовідносин (абзац другий підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 в справі № 1-17/2005 (*Офіційний вісник України, 2005 р., № 39, стор. 95, стаття 2490, код акта 33923/2005*), Рішення від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 в справі № 1-25/2010 (*Офіційний вісник України, 2010 р., № 52, стор. 25, стаття 1746, код акта 51892/2010*), Рішення від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011 в справі № 1-28/2011 (*Офіційний вісник України, 2011 р., № 84, стор. 117, стаття 3089, код акта 58822/2011*).

Таким чином, вказані принципи передбачають, насамперед, ясність та недвозначність викладення правових приписів, відсутність внутрішніх суперечностей у нормативно-правовому акті та його узгодженість з іншими законодавчими актами.

Однак, низка положень законодавчих актів у редакції Закону № 590-ІХ не відповідає принципам юридичної визначеності, ясності і недвозначності, а саме:

– у пункті 1 частини першої статті 266-1 КАС України йдеться про розгляд адміністративних справ щодо «законності індивідуальних актів Національного банку України про... затвердження пропозиції Національного банку України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку». Натомість відповідно до **частини першої статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»** рішення про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку приймає Кабінет Міністрів України; відповідно до **частин десятої, одинадцятої та тринадцятої статті 41-1** рішення про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку у спосіб, визначений пунктами 2, 3, 4 і 5 частини другої статті 39 даного Закону, приймається Кабінетом Міністрів України за пропозицією Національного банку України. Отже, зазначені положення законів в редакції Закону № 590-IX не узгоджуються між собою щодо суб'єкта прийняття відповідного рішення;

– відповідно до **абзацу другого частини першої статті 173 КПК України** не допускається встановлення заборони «вчинення дій іншим особам під час реалізації Фондом гарантування вкладів фізичних осіб майна банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, та банку, що ліквідується відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». При цьому не передбачено зв'язку дій «інших осіб» з діями Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що позбавляє змісту відповідну норму;

– **пунктом 6 частини дванадцятої статті 36 та частиною шостою статті 40** Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» передбачено здійснення передачі майна (активів) неплатоспроможного банку на підставі «договорів про передачу майна (активів)». Натомість ЦК України не передбачає такого договору серед договорів, на підставі яких виникає право власності на майно (купівля-продаж, міна, дарування тощо). Водночас введення у законодавство нового виду договору потребує одночасно визначення його предмету та інших істотних умов цього нового договору, що відрізняють його від існуючих договорів;

– у **статті 40** Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» з метою уніфікації термінології слід визначитися з вживанням словосполучень «договори про передачу майна (активів) та договори про відступлення права вимоги за реєстром майна (активів)» і «договори відчуження майна (активів)»;

– у **частині дванадцятій статті 41-1** Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» передбачено, що: «Рішення, які мають бути прийняті Фондом, Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, іншими державними органами для створення та забезпечення в подальшому діяльності такого перехідного банку, є банківською таємницею до дня визнання відповідного банку неплатоспроможним».

Разом з тим, відповідно до частин другої – четвертої статті 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківською таємницею, зокрема, є:

- 1) відомості про банківські рахунки клієнтів, у тому числі кореспондентські рахунки банків у Національному банку України;
- 2) операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди;
- 3) фінансово-економічний стан клієнтів;
- 4) системи охорони банку та клієнтів;
- 5) інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи - клієнта, її керівників, напрями діяльності;
- 6) відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація;
- 7) інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню;
- 8) коди, що використовуються банками для захисту інформації;
- 9) інформація про фізичну особу, яка має намір укласти договір про споживчий кредит, отримана під час оцінки її кредитоспроможності.

Інформація про банки чи клієнтів, що збирається під час проведення банківського та валютного нагляду, становить банківську таємницю.

Інформація про банки чи клієнтів, отримана Національним банком України відповідно до міжнародного договору або за принципом взаємності від органу банківського нагляду іншої держави для використання з метою банківського нагляду або запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, чи фінансуванню тероризму, становить банківську таємницю.

Отже, зазначені у частині дванадцятій статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» рішення не відповідають передбаченим статтею 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» ознакам інформації, що є банківською таємницею;

– у частині шістнадцятій статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» передбачено право банку вимагати у позичальників дострокового повернення кредитів: «Якщо в результаті аналізу платоспроможності позичальників банку не вдалося встановити кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) або джерела надходжень та доходів для повернення кредитів є непрозорими чи недостатніми, або позичальники не надали банку достатньої інформації для проведення аналізу наведених даних, банк формує резерви під такі кредити у розмірі до 100 відсотків і має право вимагати дострокового повернення зазначених кредитів. Аудиторська фірма під час проведення остаточної оцінки вартості акцій банку зобов'язана врахувати необхідність формування резервів під зазначені кредити».

Однак, вказана норма суперечить положенням статей 592, 1052 ЦК

України та частини п'ятої статті 20 Закону України «Про споживче кредитування» від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII (*Відомості Верховної Ради, 2017, № 1, ст. 2*), якими встановлено вичерпний перелік випадків для такої вимоги;

– у статтях 41 та 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» неуніфіковано використання термінів «банк», «неплатоспроможний банк», «перехідний/приймаючий банк» та «державний банк» і їх довільне використання суттєво ускладнює розуміння змісту норм;

– зміст термінів «позитивний капітал банку», «критерії позичальників» (**частина шістнадцята статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»**) законодавством не визначено;

– відповідно до абзаців дев'ятого, десятого частини шістнадцятої статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» «У разі виявлення зобов'язань банку перед іншими особами, що не обліковувалися за балансовими та/або позабалансовими рахунками банку на момент набуття права власності на акції банку державою, правочини, за якими виникають такі зобов'язання, вважаються нікчемними, а зобов'язання не підлягають виконанню банком. Правочини з обтяження грошових зобов'язань банку перед пов'язаними з банком особами, вчинені протягом одного місяця до дати прийняття рішення про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку, та в період з дати прийняття такого рішення до дати набуття державою права власності на акції неплатоспроможного або перехідного банку включно, вважаються нікчемними».

Натомість вказане положення законодавчого акту порушує фундаментальне правило цивільних правовідносин, закріплене в статті 526 ЦК України, відповідно до якого – зобов'язання підлягають неухильному виконанню відповідно до умов договору, тим самим порушуючи принцип правової визначеності як складової принципу верховенства права.

Водночас абзац десятий частини шістнадцятої статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» не відповідає якості закону та правовій визначеності, адже встановлює нікчемність правочину поза встановленим у частині третій статті 38 вказаного Закону переліком, який є вичерпним, та передбачають визнання нікчемними правочинів в наслідок обставин, які виникли після укладення таких договорів та не могли бути враховані сторонами правочину;

– **частина шістнадцята статті 42 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»** визначає, що державна реєстрація права власності та інших речових прав щодо майна неплатоспроможного банку, яке передається перехідному банку, проводиться на підставі актів приймання-передачі.

Таким чином, вказаною нормою фактично здійснюється непряме визнання акту приймання-передачі майна цивільно-правовим правочином.

Однак, статтею 202 ЦК України передбачено, що підписання акту приймання-передачі не створює, не змінює та не припиняє прав та обов'язків у сторін договору.

За змістом частин третьої і четвертої статті 334 ЦК України право власності на майно за договором, який підлягає нотаріальному посвідченню, виникає у набувача з моменту такого посвідчення або з моменту набрання законної сили рішенням суду про визнання договору, не посвідченого нотаріально, дійсним.

Отже, положення частини шістнадцятої статті 42 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ створює виняток із загального порядку набуття права власності, який є дуже вразливим з точки зору доведення правомірності набуття прав на майно неплатоспроможного банку та можливості застосування різноманітних шахрайських схем;

– передбачений **статтею 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність»** порядок визначення розміру шкоди, спричиненої незаконним рішенням про визнання банку неплатоспроможним, відкликання у банку банківської ліцензії та ліквідації банку оперує, в багатьох випадках, суб'єктивними оціночними поняттями («міг би реально одержати», «покупець, який володіє усією необхідною інформацією та даними», «майбутні перспективи банку», «реальний фінансовий стан банку», «розсудлива та реалістична оцінка» тощо), а також невизначеними у законі економічними категоріями («доступність ліквідності», «вартість фінансування»), що унеможлиблює його однозначне та точне застосування на практиці.

Наведене дає підстави для висновку про **невідповідність частинам першій, другій статті 8 Конституції України положень пункту 1 частини першої статті 266-1 КАС України, абзацу другого частини першої статті 173 КПК України, пункту 6 частини дванадцятої статті 36, статей 40, 41-1, частини шістнадцятої статті 42 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону № 590-ІХ.**

5. Стосовно невідповідності статті 1, частинам першій, другій статті 8, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій та п'ятій статті 41 Конституції України

За змістом частини першої, четвертої та п'ятої статті 41 Основного Закону України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в

порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Конституційний Суд України у Рішенні від 16 жовтня 2008 року № 24-рп/2008 в справі № 1-34/2008 (*Офіційний вісник України, 2008 р., № 82, стор. 178, стаття 2768, код акта 44774/2008*) вказав, що відповідно до статті 8 Основного Закону держави в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Одним із проявів цього конституційного принципу є непорушність права приватної власності та недопустимість протиправного позбавлення такого права.

У частині першій статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону № 590-ІХ вказується, що у разі визнання протиправним (незаконним) та скасування рішення (індивідуального акта) Національного банку України, зазначеного у частині другій статті 79 цього Закону, особа, яка була учасником банку на момент прийняття такого рішення (індивідуального акту) має право на відшкодування шкоди, заподіяної таким рішенням (індивідуальним актом), у порядку, встановленому законом, з урахуванням особливостей, встановлених цією статтею.

Надалі, в інших частинах цієї статті, по суті, деталізується порядок і принципи визначення вартості акцій для відшкодування шкоди колишньому власнику банку.

Відповідно до частини першої статті 316 ЦК України правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

Визначення майна та поняття речі закріплені у частині першій статті 190 та частині першій статті 179 ЦК України, відповідно до яких:

– майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки;

– річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Згідно з частиною першою статті 317 ЦК України власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном.

Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону (частини перша, друга статті 319 ЦК України).

Відповідно до статті 139 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року № 436-ІV (*Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144*) (далі – ГК України) майном у цьому Кодексі визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні

активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

За частиною сьомою статті 139 ГК України особливим видом майна суб'єктів господарювання є цінні папери.

У частині першій статті 6 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банки в Україні створюються у формі акціонерного товариства або кооперативного банку.

Акціонерне товариство – господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями (частина перша статті 3 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року № 514-VI (*Відомості Верховної Ради України, 2008, № 50-51, ст. 384*).

Згідно з частиною першою статті 6 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року № 3480-IV (*Відомості Верховної Ради України, 2006, № 31, ст. 268*) акція – іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені Цивільним кодексом України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств.

Відтак, за змістом вищезазначених норм, акції є майном і на право власності на них поширюються передбачені статтею 41 Конституції України гарантії.

Однак, **стаття 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» унеможлиблює повернення майна, що було вилучено в особи на підставі протиправного (незаконного) акта, допускає саме протиправне позбавлення права власності, не відображає законного забезпечення справедливої рівноваги між суспільним інтересом та захистом права власності та не гарантують справедливого відшкодування завданої такій особі шкоди.**

Так, стаття 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» не передбачає можливості повернення акцій їх колишньому власнику внаслідок визнання неправомірними (незаконними) рішень (актів) Національного банку України, а передбачає лише можливість відшкодування завданої шкоди. Цим, фактично закріплюється експропріація майна особи з можливим майбутнім відшкодуванням завданої шкоди за таке позбавлення права власності виключно у грошовій формі.

Отже, на законодавчому рівні закріплюється можливість протиправного позбавлення права власності. Визнання судом протиправними дій Національного банку України жодним чином не

вплине на повернення такої власності.

Ілюзорна можливість відшкодування вартості акцій не впливає на той факт, що учасник безповоротно позбавляється власності. Передбачене відшкодування колишньому власнику шкоди у грошовому виразі, умови такого відшкодування, порядок розрахунку його розміру сформульовано у максимально несприятливий для позивача спосіб. В основу розрахунку передбачається покласти висновок аудиторської фірми, критерії відбору якої встановлює Національний банк України – державний орган, рішення якого, власне, і призвело до виникнення шкоди. Зазначене викликає обґрунтовані сумніви щодо об'єктивності визначення розміру належного відшкодування.

Крім того, необґрунтованим є підхід, який застосовується законодавцем у статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» щодо визначення вартості акцій, яка визначається у розмірі суми, яку б покупець, що володіє усією необхідною інформацією та даними, сплатив би на день врегулювання за акції банку із врахуванням майбутніх перспектив банку.

За такого підходу визначається не дійсна вартість акцій, яка відповідає вартості активів банку, а береться до уваги розмір суми, яку заплатив би покупець за такі акції на день врегулювання.

Залежно від ситуації, така сума може бути різною, адже вона визначається різними економічними чинниками у певний період часу.

У статті 79-1 вказаного Закону також повністю нехтуються правомочності учасника банку, як власника майна, щодо володіння, користування та розпоряджання акціями, адже він може бути незацікавленим саме у відчуженні акцій, а бажатиме постійного отримання пасивного доходу у вигляді дивідендів. Однак, стаття 79-1 цього Закону не передбачає можливості повернення йому права власності на акції, навіть за констатації судом факту неправомірності дій Національного банку України, внаслідок яких такі акції вибули з права власності учасника банку.

Окрім того, звертаємо увагу, що відповідно до частини третьої статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» упущена вигода відшкодовується лише у разі якщо така вигода не була врахована під час оцінки реальних збитків (вартості акцій). Зазначене не відповідає нормам законодавства щодо встановлення розміру та відшкодування збитків. Згідно з частиною другою статті 22 ЦК України реальні збитки та упущена вигода, як види збитків, є різними категоріями, тому жодним чином упущена вигода не може бути врахована у реальні збитки.

Зазначене створює можливість неоднозначного трактування чинного законодавства, що призведе до ускладнення відшкодування колишніми власниками акцій збитків.

Крім того, Законом № 590-ІХ також внесено зміни до положень **статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»**, відповідно до яких:

«1. Держава в особі Міністерства фінансів України або в особі банку, в якому держава є власником частки понад 75 відсотків акцій (далі для цілей цієї статті – державний банк), має право брати участь у виведенні з ринку неплатоспроможного банку, що відповідає критеріям, визначеним Кабінетом Міністрів України за погодженням із Національним банком України у спосіб, визначений пунктами 2–5 частини другої статті 39 цього Закону та частини дванадцятої цієї статті.

Виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави здійснюється за рішенням Кабінету Міністрів України, у разі підтвердження рішенням Ради з фінансової стабільності наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи та обставин, що загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи України.

Заходи, визначені планом врегулювання, в частині передачі всього або частини майна (активів) та всіх або частини зобов'язань неплатоспроможного банку до перехідного/приймаючого банку, та продаж акцій банку при виведенні з ринку неплатоспроможного банку за участю держави здійснюються у строк:

не більше семи календарних днів з дня початку ліквідації неплатоспроможного банку, який є днем, наступним за днем отримання Фондом рішення Кабінету Міністрів України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку у спосіб, визначений пунктом 2 частини другої статті 39 цього Закону;

не більше семи календарних днів з дня, наступного за днем отримання Фондом рішення Кабінету Міністрів України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку у спосіб, визначений пунктами 3 або 4 частини другої статті 39 цього Закону;

не більше двох календарних днів з дня, наступного за днем отримання Фондом рішення Кабінету Міністрів України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку у спосіб, визначений пунктом 5 частини другої статті 39 цього Закону.

2. Виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави здійснюється за рахунок коштів державного бюджету та/або державного банку.

3. Вимоги, встановлені Національним банком України щодо обов'язкових нормативів, лімітів валютної позиції, нормативів обов'язкового резервування на кореспондентському рахунку банку в Національному банку України до банку, акції якого придбала держава відповідно до цієї статті, а також до банку, який прийняв майно (активи) та зобов'язання неплатоспроможного банку відповідно до цієї статті, застосовуються через три місяці після набуття державою права власності на акції такого банку або після прийняття майна (активів) та зобов'язань таким банком.

4. Держава набуває право власності на акції перехідного/неплатоспроможного банку після укладення договору купівлі-

продажу акцій з оплатою акцій на умовах відстрочення платежу в порядку, встановленому цією статтею».

Указаними положеннями Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ пропонується суттєво звужити гарантії права власності особи, зазначені у статті 41 Конституції України, оскільки ними фактично закріплено можливість позбавлення власників права власності на вклади без відповідного судового рішення.

Тобто, на законодавчому рівні фактично закріплено можливість безпідставного позбавлення вкладників права власності на власні вклади шляхом застосування так званої Процедури bail-in. Це є грубим порушенням і Конституції України, і Конвенції.

За таких обставин положення статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність», статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ також не відповідають статті 1, частинам першій, другій статті 8, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій та п'ятій статті 41 Конституції України.

6. Щодо невідповідності частині другій статті 8, статті 99 Конституції України.

Відповідно до частин першої, другої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. **Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.**

Згідно зі статтею 99 Конституції України грошовою одиницею України є гривня. Забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією центрального банку держави – Національного банку України.

Відповідно до статті 26 Закону України «Про Національний банк України» основними економічними засобами і методами грошово-кредитної політики є регулювання обсягу грошової маси через: 1) визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для банків; 2) процентну політику; 3) **рефінансування банків**; 4) управління золотовалютними резервами; 5) операції з цінними паперами (крім цінних паперів, що підтверджують корпоративні права), у тому числі з казначейськими зобов'язаннями, на відкритому ринку; 6) регулювання імпорту та експорту капіталу; 7) запровадження на строк до шести місяців вимоги щодо обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті; 8) зміну строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів; 9) емісію власних боргових зобов'язань та операції з ними. Національний банк має право надавати кредити для рефінансування банку, якщо це не тягне за собою ризиків для банківської системи.

Так, наведеними положеннями визначено засоби та методи регулювання обсягу грошової маси, що прямо або опосередковано спрямовані на виконання

Національним банком України визначеної Конституцією України основної функції – забезпечення стабільності грошової одиниці. Одним із таких методів є рефінансування банків, який полягає в наданні Національним банком України банкам кредитів з метою забезпечення їх ліквідності.

Процедури рефінансування банків регулюються Положенням про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 17 вересня 2015 року № 615 (*Офіційний вісник України, 2015 р., № 82, стор. 107, стаття 2728, код акта 78920/2015*).

Пунктом 18 вказаного Положення передбачено, що Національний банк України здійснює операції з рефінансування банків шляхом надання банкам: 1) кредитів до наступного робочого дня (кредити овернайт); 2) кредитів рефінансування шляхом проведення тендерів із підтримання ліквідності банків строком до 14 днів та строком до 90 днів (далі - короткострокові кредити рефінансування); 3) кредитів рефінансування шляхом проведення тендерів із підтримання ліквідності банків строком від одного до п'яти років (далі – довгострокові кредити рефінансування).

З огляду на наведене, **надання банкам кредитів рефінансування є виключною компетенцією Національного банку України**, що здійснюється останнім на виконання своєї основної функції – забезпечення стабільності грошової одиниці.

Натомість зміни, які вносяться Законом № 590-IX до окремих положень *Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»* передбачають:

п. 9-1 ч. 5 ст. 12 «5. Виконавча дирекція Фонду має такі повноваження у сфері виведення неплатоспроможних банків з ринку:

...

9-1) ухвалює рішення про надання кредиту перехідному банку відповідно до частини дванадцятої статті 41-1 цього Закону»;

абз. 6 ч. 12 ст. 41-1: «Виконавча дирекція Фонду має право прийняти рішення про надання кредиту перехідному банку, створеному з метою, визначеною пунктом 2 частини двадцятої статті 42 цього Закону на підставі рішення Кабінету Міністрів України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку у спосіб, визначений пунктом 4 частини другої статті 39 цього Закону, у порядку та на умовах, визначених нормативно-правовими актами Фонду».

Наведеними положеннями значно розширюються повноваження Виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на кредитування банків, що є фактичним дублюванням Фондом основної функції Національного банку України, що до того ж, здійснюватиметься поза наглядом останнього.

Виходячи з викладеного, положення пункту 9-1 частини п'ятої статті 12 та абзацу шостого частини дванадцятої статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону № 590-ІХ є такими, що не відповідають частині другій статті 8, частині другій статті 99 Конституції України.

7. Невідповідність статті 58 Конституції України.

1) Стаття 58 Конституції України встановлює, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Правило «закон зворотної сили не має» (*lex ad praeterian non valet*), сформульоване ще давньоримськими юристами, нині визнано всім цивілізованим світом, незалежно навіть від того, закріплене воно в конституції чи ні. Це правило фактично стало правовою аксіомою. Тим більше це стосується держав, у конституціях яких фіксується їх неухильне прагнення слідувати надбанням цивілізації - принципам правової держави, верховенства права тощо. Саме до таких держав належить і Україна (статті 1, 8 Конституції України).

Згідно із офіційним тлумаченням статті 58 Конституції України, викладеним у Рішенні Конституційного Суду України від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 в справі № 1-7/99 (*Офіційний вісник України, 1999 р., № 7, стор. 160, стаття 255, код акта 6863/1999*) дія закону чи іншого нормативно-правового акта поширюється тільки на ті відносини, які виникли після набуття ним чинності. Це є однією з найважливіших гарантій правової стабільності, впевненості суб'єктів права в тому, що їх правове становище не погіршиться з прийняттям нового закону чи іншого нормативного акта, а також необхідною умовою довіри до держави і права. Ніяких винятків щодо певних категорій суб'єктів права, зокрема юридичних осіб, це правило не передбачає. В цьому відношенні воно є універсальним.

Конституційний Суд України неодноразово та безапеляційно надавав свої висновки щодо обов'язковості дії конституційного принципу незворотності дії закону в часі, зокрема зазначивши наступне:

– у Рішенні Конституційного Суду України від 5 квітня 2001 року № 3-рп/2001 в справі № 1-16/2001 (*Офіційний вісник України, 2001 р., № 43, стор. 155, стаття 1933, код акта 20258/2001*) зазначено, що Конституція України закріпила принцип незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів (частина перша статті 58). **Це означає, що дія закону та іншого нормативно-правового акта не може поширюватися на правовідносини, які виникли і закінчилися до набрання чинності цим законом або іншим нормативно-правовим актом.**

Закріплення принципу незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів є гарантією безпеки людини і громадянина, довіри до держави. Винятки з цього конституційного принципу, тобто надання закону або іншому нормативно-правовому акту зворотної сили, передбачено частиною першою статті 58 Конституції України, а саме: коли закони або інші нормативно-правові акти пом'якшують або скасовують відповідальність особи;

– у Рішенні Конституційного Суду України від 26 січня 2011 року № 1-рп/2011 у справі № 1-5/2011 (*Офіційний вісник України, 2011 р., № 10, стор. 102, стаття 471, код акта 54829/2011*) встановлено, що Конституцією України встановлено, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи (частина перша статті 58).

Конституційний Суд України вважає, що вказані положення Основного Закону України передбачають загальновизнані принципи дії в часі законів та інших нормативно-правових актів, а саме: принцип їх безпосередньої дії, тобто **поширення тільки на ті відносини, які виникли після набуття чинності законами чи іншими нормативно-правовими актами**, та принцип зворотної дії в часі, якщо вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи;

– у Рішенні Конституційного Суду України від 25 грудня 2003 року № 22-рп/2003 в справі № 1-46/2003 (*Офіційний вісник України, 2003 р., № 52, том 1, стор. 327, стаття 2830, код акта 27343/2003*) в аспекті дії статті 103 Конституції України було зазначено про те, що норма Конституції України може застосовуватися у часі лише щодо відносин, які виникли після набрання чинності цією Конституцією.

Крім того, у рішенні ЄСПЛ у справі № 37766/05 «Дімопулос проти Туреччини» (*Режим доступу: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-dimopulos-proti-turechchini-pres-reliz/>*) суд дійшов висновку про те, що застосування змін до законодавства до правовідносин, що виникли до внесення змін до законодавства, із зворотною силою складає порушення права особи на справедливий судовий розгляд, передбачений статтю 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Разом з тим, у розділі II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-IX передбачено можливість застосування прийнятих нововведень до регулювання відносин, які існували до прийняття зазначених змін.

Зокрема, відповідно до:

підпункту 1 пункту 3 «Фонду гарантування вкладів фізичних осіб:
1) здійснити (продовжити) процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку, ліквідацію банків відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», підстави (індивідуальні акти) для початку тимчасової адміністрації, ліквідації яких було визнано

протиправними (незаконними) та скасовано до дня набрання чинності цим Законом»;

п. 4 «Банкам/юридичним особам, у яких Національним банком України відкликано банківські ліцензії, але відомості про які наявні в Державному реєстрі банків, підстави (індивідуальні акти) для запровадження тимчасової адміністрації, ліквідації яких було визнано протиправними (незаконними) та скасовано до дня набрання чинності цим Законом, забезпечити передачу уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб печаток і штампів, матеріальних та інших цінностей, бухгалтерської та іншої документації банку протягом строку, встановленого Фондом гарантування вкладів фізичних осіб в оголошенні, опублікованому на офіційному веб-сайті Фонду гарантування вкладів фізичних осіб і в газеті «Урядовий кур'єр» або «Голос України»;

п. 5 «Судові провадження, розпочаті до набрання чинності цим Законом, у яких на день набрання чинності цим Законом не ухвалено остаточне рішення, вирішуються, розглядаються або переглядаються з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом»;

п. 6 «Судові провадження в адміністративних справах, визначених частиною першою статті 266-1 Кодексу адміністративного судочинства України, в яких предметом спору є вимоги, що не відповідають нормам частин сьомої – десятої статті 266-1 Кодексу адміністративного судочинства України, і судовий розгляд яких станом на день набрання чинності цим Законом не завершений в судах першої, апеляційної або касаційної інстанцій шляхом постановлення рішення (ухвали, постанови), підлягають закриттю у відповідній частині судом, який розглядає справу»;

п. 7 «Судові провадження в господарських справах за позовом учасника та/або колишнього учасника банку про захист прав або інтересів, які були порушені внаслідок виведення банку з ринку на підставі протиправного (незаконного) індивідуального акта Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішення Кабінету Міністрів України, судовий розгляд яких станом на день набрання чинності цим Законом не завершений у судах першої, апеляційної або касаційної інстанцій шляхом ухвалення рішення (ухвали, постанови), у разі невідповідності обраних позивачем способів захисту вимогам частин третьої, четвертої статті 5 Господарського процесуального кодексу України підлягають закриттю у відповідній частині судом, який розглядає справу»;

п. 8 «Встановлені цим Законом правила визначення розміру шкоди, завданої у результаті виведення банків з ринку на підставі протиправних (незаконних) індивідуальних актів Національного банку України, Фонду

гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішень Кабінету Міністрів України, застосовуються при вирішенні всіх судових спорів, які станом на день набрання чинності цим Законом не завершені в судах першої, апеляційної або касаційної інстанцій шляхом ухвалення рішення (ухвали, постанови)».

Окремої уваги заслуговує пункт 5 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-ІХ, в якому передбачено, що судові провадження, розпочаті до набрання чинності цим Законом, у яких на день набрання чинності цим Законом не ухвалено остаточне рішення, вирішуються, розглядаються або переглядаються з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Редакція цього пункту викладена в спосіб, що не враховує принципу правової визначеності (стаття 8 Конституції України), оскільки:

– використане поняття *«остаточне рішення»* не визначено чинним процесуальним законодавством. Таке поняття передбачено статтею 151-1 Конституції України та статтею 35 Конвенції, однак у кожному конкретному випадку і у кожному процесуальному кодексі таким «остаточним рішенням» можуть бути визнані різні форми судових рішень;

– передбачивши формулювання *«з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом»*, законодавець точно не визначив, які конкретно особливості мають на увазі, відповідно яка судова інстанція має їх враховувати, яким чином і на якій стадії судового процесу.

До того ж аналіз положень пунктів 6 і 7 цього розділу дає підстави стверджувати, що вони не враховують вимог статей 6, 8, 55, 58, 126 та 129 Конституції України, вимог статей 6 та 13 Конвенції та міжнародних стандартів судочинства.

Так, Законом № 590-ІХ передбачається, що суди відповідних інстанцій мають закрити судові провадження в адміністративних (пункт 6) та в господарських (пункт 7) справах у разі якщо предметом спору в адміністративних справах є вимоги, що не відповідають нормам частин сьомої – десятої статті 266-1 КАС України (пункт 6), або у разі невідповідності обраних позивачем способів захисту вимогам частин третьої або четвертої статті 5 ГПК України у господарських справах (пункт 7). При цьому, що положення статті 266-1 КАС України та статті 5 ГПК України, на які міститься посилання у зазначених пунктах, набрали чинності лише після прийняття Закону № 590-ІХ.

Таким чином, у прикінцевих та перехідних положеннях Закону № 590-ІХ передбачено контроль за розглядом конкретних судових проваджень, який має на меті «добитися» нового слухання чітко визначених категорій справ та нового їх вирішення або їх закриття.

Зазначене свідчить про втручання законодавчої гілки влади в діяльність судів та суддів, що заборонено як нормами Основного Закону України (статті 6, 19, 126 та 129), так і міжнародними стандартами

судочинства. До того ж такі положення є порушенням незалежності та самостійності суду.

Крім того, в такий спосіб законодавцем порушується право особи на судовий захист (стаття 55 Конституції України), на апеляційний перегляд судового рішення та касаційне оскарження у випадках, передбачених законом (стаття 129 Конституції України).

З огляду на зазначене положення підпункту 1 пункту 3, пунктів 4, 5, 8 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-IX не відповідають частинам першій, другій статті 8, статті 58 Основного Закону України, а пункти 6, 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-IX – крім наведених, також частині другій статті 6, частині другій статті 19, частинам першій, другій статті 55, частині першій статті 126, частині першій статті 129 Конституції України.

III. ЩОДО НЕВІДКЛАДНОСТІ РОЗГЛЯДУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПОДАННЯ

Відповідно до частини другої статті 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» строк конституційного провадження не повинен перевищувати шість місяців, якщо інше не встановлено цим Законом.

Згідно із пунктом 3 частини третьої статті 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» строк конституційного провадження не може перевищувати один календарний місяць для справ, щодо яких Сенат, Велика палата визнали конституційне провадження невідкладним.

У § 47 Регламенту Конституційного Суду України, ухваленого на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України Постановою Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018 (*Офіційний вісник України, 2018 р., № 21, стор. 35, стаття 696, код акта 89335/2018*), вказано, що питання про визнання конституційного провадження у справі невідкладним розглядається на засіданні Сенату, Великої палати одночасно з розглядом питання про форму конституційного провадження у справі за пропозицією Судді-доповідача у справі.

Так, порушення Законом № 590-IX численних положень Конституції України, висвітлені в цьому конституційному поданні, мають дуже велике значення і вплив на правову систему та економіку України.

Крім того, той факт, що Закон № 590-IX всупереч Конституції України фактично має зворотню дію в часі, це може призвести до непоправних наслідків, які виникнуть в період його дії.

Виходячи з наведеного та з метою мінімізації наслідків, які можуть бути завдані Законом № 590-IX, наявні всі підстави для визначення конституційного провадження за цим конституційним поданням як невідкладного.

Враховуючи те, що Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти повинні їй відповідати, зважаючи на необхідність утвердження конституційного правопорядку та забезпечення балансу влади в державі, на підставі статей 8, 147, 150, 152 Конституції України, керуючись статтями 7, 8, 50, 51, 52, 64, 70, 75, 84 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 47 Регламенту Конституційного Суду України, —

ПРОСИМО:

1. Відкрити конституційне провадження за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності», його окремих положень, а також положень інших законодавчих актів в редакції цього Закону.

2. Визнати таким, що не відповідає статті 1, частині другій статті 6, частині першій статті 8, частині другій статті 19, частині першій статті 58, частині п'ятій статті 83, частині першій статті 93 Конституції України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності».

3. Визнати такими, що не відповідають статтям 1, 3, частинам першій, другій статті 8, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій, п'ятій статті 41, частинам першій, другій статті 55, статті 64 Конституції України, положення частин другої, сьомої, дев'ятої, десятої статті 266-1 Кодексу адміністративного судочинства України, частин третьої, четвертої статті 5 Цивільного процесуального кодексу України, частин третьої, четвертої статті 5 Господарського процесуального кодексу України, частини четвертої статті 22, абзацу першого частини третьої статті 23, абзацу першого частини першої статті 1192 Цивільного кодексу України, частини п'ятої статті 76, частини сьомої статті 77, частини третьої статті 79, частини дев'ятнадцятої статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність», частини першої статті 74 Закону України «Про Національний банк України», частин першої, четвертої – сьомої статті 54 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності», а положення частини другої статті 393 Цивільного кодексу України, абзацу дев'ятого частини шістнадцятої статті 42 Закону України «Про гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» – крім наведених положень Основного Закону України, також статті 56 Конституції України.

4. Визнати такими, що не відповідають статтям 1, 3, частинам першій, другій статті 8, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій, п'ятій статті 41, частинам першій, другій статті 55, статті 64 Конституції України, положення пунктів 2, 4, 8, 9 частини третьої статті 151 Кодексу адміністративного судочинства України, частин четвертої, шостої – восьмої статті 150 Цивільного процесуального кодексу України, частин шостої, сьомої статті 137 Господарського процесуального кодексу України, частини другої статті 74 Закону України «Про Національний банк України», частини вісімнадцятої статті 51 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності».

5. Визнати такими, що не відповідають статті 1, частинам першій, другій статті 8, частині першій статті 24, частині першій статті 55, пунктам 1, 3 частини другої статті 129 Конституції України, положення частини третьої статті 77, частин шостої, восьмої статті 266-1 Кодексу адміністративного судочинства України, абзацу п'ятого частини другої статті 73 Господарського процесуального кодексу України, абзацу п'ятого частини другої статті 76 Цивільного процесуального кодексу України в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності».

6. Визнати такими, що не відповідають статтям 1, 6, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19, частині першій статті 126, пунктам 1, 3 частини другої статті 129 Конституції України, положення статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності».

7. Визнати такими, що не відповідають статті 1, частинам першій, другій статті 8, частинам першій, другій статті 55, статті 64, пункту 9 частини другої статті 129, частині першій статті 129-1 Конституції України, положення абзацу дванадцятого частини четвертої статті 4 Закону України «Про виконавче провадження» в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності».

8. Визнати такими, що не відповідають статті 1, частині другій статті 6, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19 Конституції України, положення частини другої статті 76 Закону України «Про банки і банківську діяльність», частини сьомої статті 36, абзацу третього частини четвертої, абзацу першого частини шостої статті 39, абзацу третього частини дев'ятої статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», частини п'ятої статті 266-1 Кодексу адміністративного судочинства України в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності».

9. Визнати такими, що не відповідають частинам першій, другій статті 8 Конституції України, положень пункту 1 частини першої статті 266-1 Кодексу адміністративного судочинства України, абзацу другою частини першої статті 173 Кримінального процесуального кодексу України, пункту 6 частини дванадцятої статті 36, статей 40, 41-1, частини шістнадцятої статті 42 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності».

10. Визнати такими, що не відповідають статті 1, частинам першій, другій статті 8, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, четвертій та п'ятій статті 41 Конституції України, положення статті 79-1 Закону України «Про банки і банківську діяльність», статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності».

11. Визнати такими, що не відповідають частині другій статті 8, частині другій статті 99 Конституції України, положення пункту 9-1 частини п'ятої статті 12 та абзацу шостого частини дванадцятої статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності».

12. Визнати такими, що не відповідають частинам першій, другій статті 8, статті 58 Конституції України, положення підпункту 1 пункту 3, пунктів 4, 5, 8 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності», а пункти 6, 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону – крім наведених положень Основного Закону України, також частині другій статті 6, частині другій статті 19, частинам першій, другій статті 55, частині першій статті 126, частині першій статті 129 Конституції України.

13. Залучити до участі у цьому конституційному провадженні за дорученням народних депутатів України уповноважених представників суб'єкта права на конституційне подання Власенка С.В. та .

14. Визнати конституційне провадження за цим конституційним поданням невідкладним та розглядати справу у порядку усного провадження.

Додатки:

1) додаток до конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності», його окремих положень, а також положень інших

законодавчих актів в редакції цього Закону з підписами [] народних депутатів України на [] арк.;

2) витяг з Конституції України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР на 15 арк.;

3) витяг із Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII на 4 арк.;

4) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» від 13 травня 2020 року № 590-IX на 39 арк.;

5) витяг з Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року на 2 арк.;

6) Протокол № 1 від 20 березня 1952 року до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на 3 арк.;

7) витяг із Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-VI на 4 арк.;

8) витяг із Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року № 436-IV на 1 арк.;

9) витяг із Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV на 3 арк.;

10) витяг із Господарського процесуального кодексу України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII на 1 арк.;

11) витяг із Закону України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV на 1 арк.;

12) витяг із Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III на 3 арк.;

13) витяг із Закону України «Про споживче кредитування» від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII на 2 арк.;

14) витяг із Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI на 3 арк.;

15) Закон України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо протидії зловживанням прав народних депутатів у ході законодавчої процедури» від 16 квітня 2020 року № 561-IX на 3 арк.;

16) витяг із Закону України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року № 514-VI на 3 арк.;

17) витяг із Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року № 3480-IV на 3 арк.;

18) Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до законодавчих актів України щодо удосконалення деяких механізмів регулювання банківської діяльності» від 30 березня 2020 року № 551-IX на 1 арк.;

19) витяг з Регламенту Конституційного Суду України, ухваленого Постановою Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018 на 1 арк.;

20) витяг із Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 17 вересня 2015 року № 615 на 1 арк.;

21) Рішення Конституційного Суду України від 28 лютого 2018 року № 2-р/2018 у справі № 1-1/2018 на 7 арк.;

22) Рішення Конституційного Суду України від 9 жовтня 2007 року № 7-рп/2007 в справі № 1-25/2007 на 5 арк.;

23) Рішення Конституційного Суду України від 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 в справі № 1-27/2010 на 14 арк.;

24) Рішення Конституційного Суду України від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018 в справі № 1-1/2018(2556/14) на 9 арк.;

25) Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі № 1-33/2004 на 14 арк.;

26) Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 у справі № 1-152/2019 (3426/19) на 9 арк.;

27) Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 9-зп на 5 арк.;

28) Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 в справі № 1-12/2003 на 8 арк.;

29) Рішення Конституційного Суду України від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002 в справі № 1-1/2002 на 7 арк.;

30) Рішення Конституційного Суду України від 29 вересня 2009 року № 22-рп/2009 у справі № 1-45/2009 на 6 арк.;

31) Рішення Конституційного Суду України від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016 в справі № 1-1/2016 на 7 арк.;

32) Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 в справі № 1-21/2005 на 13 арк.;

33) Рішення Конституційного Суду України від 19 жовтня 2009 року № 26-рп/2009 в справі № 1-50/2009 на 21 арк.;

34) Висновок Конституційного Суду України від 30 жовтня 2003 року № 1-в/2003 в справі № 1-40/2003 на 37 арк.;

35) Рішення Конституційного Суду України від 24 червня 1999 року № 6-рп/99 в справі № 1-31/99 на 7 арк.;

36) Рішення Конституційного Суду України від 18 листопада 2004 року № 17-рп/2004 в справі № 1-35/2004 на 6 арк.;

37) Рішення Конституційного Суду України від 1 квітня 2008 року № 4-рп/2008 у справі № 1-8/2008 на 13 арк.;

38) Рішення Конституційного Суду України від 10 лютого 2000 року № 2-рп/2000 в справі № 1-21/2000 на 6 арк.;

39) Рішення Конституційного Суду України від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 в справі № 1-12/2012 на 6 арк.;

40) Рішення Конституційного Суду України від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012 в справі № 1-26/2012 на 5 арк.;

- 41) Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2013 року № 5-рп/2013 в справі № 1-7/2013 на 6 арк.;
- 42) Рішення Конституційного Суду України від 15 травня 2019 року № 2-р(П)/2019 в справі № 3-368/2018(5259/18) на 6 арк.;
- 43) Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 у справі № 1-25/2010 на 7 арк.;
- 44) Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2017 року № 2-р/2017 в справі № 1-5/2017 на 7 арк.;
- 45) Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 у справі № 1-152/2019(3426/19) на 9 арк.;
- 46) Рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 у справі № 1-9/2009 на 7 арк.;
- 47) Рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018 у справі № 1-6/2018 на 10 арк.;
- 48) Рішення Конституційного Суду України від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001 в справі № 1-22/2001 на 7 арк.;
- 49) Рішення Конституційного Суду України від 8 червня 2016 року № 3-рп/2016 в справі № 1-2/2016 на 5 арк.;
- 50) Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 в справі № 1-17/2005 на 13 арк.;
- 51) Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011 в справі № 1-28/2011 на 19 арк.;
- 52) Рішення Конституційного Суду України від 16 жовтня 2008 року № 24-рп/2008 в справі № 1-34/2008 на 11 арк.;
- 53) Рішення Конституційного Суду України від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 в справі № 1-7/99 на 4 арк.;
- 54) Рішення Конституційного Суду України від 5 квітня 2001 року № 3-рп/2001 в справі № 1-16/2001 на 5 арк.;
- 55) Рішення Конституційного Суду України від 26 січня 2011 року № 1-рп/2011 у справі № 1-5/2011 на 9 арк.;
- 56) Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 2003 року № 22-рп/2003 в справі № 1-46/2003 на 5 арк.;
- 57) Доповідь № 512/2009 «Верховенство права», схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 року на 17 арк.;
- 58) роздруківка з офіційного сайту Верховної Ради України картки законопроекту № 2571-д на 1 арк.;
- 59) копія посвідчення народного депутата України Власенка С.В. на 1 арк.

ДОДАТОК ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПОДАННЯ
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України
щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності»,
його окремих положень, а також положень інших законодавчих актів в
редакції цього Закону

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Номер посвідчення	Підпис
1.	Тимошенко Микола Володимирович	162	
2.	Власенко Сергій Володимирович	170	
3.	Дубіль Валерій Олександрович	171	
4.	Архипов О.Р.	172	
5.	Кочетковський А.А.	168	
6.	Крушель Ю.У.	173	
7.	Пиріженко Іван Григорович	167	
8.	Мельниченко Валентин	164	
9.	Генішук Тетяна Михайлівна	169	
10.	Лобушевський Дмитро Вікторович	174	
11.	Николасюк Андрій Іванович	180	
12.	Кучеренко Олександр	179	
13.	Коваленко Ірина Вікторівна	166	
14.	Іваненко Ф.В.	185	
15.	Кабаченко Р.В.	184	
16.	Волонська Н.Я.	181	
17.	Цимбалюк М.М.	176	

**Продовження додатку до конституційного подання
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів
України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської
діяльності», його окремих положень, а також положень інших
законодавчих актів в редакції цього Закону**

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Номер посвідчення	Підпис
18.	Бондарев К.А.	175	
19.	Пузігук В.В.	182	
20.	Данілов В.Б.	177	
21.	Юрчишин Т.В.	228	
22.	Стасюк Ю.Т.	237	
23.	Шанованов Ю.А.	347	
24.	Дубинський В.В.	321	
25.	Бялогор В.І.	275	
26.	Кісе А.І.	343	
27.	Мялик В.К.	356	
28.	Герен О.В.	393	
29.	Чайківський І.А.	366	
30.	Урбанський А.Т.	344	
31.	Тасурда С.О.	163	
32.	Чузь Т.В.	234	
33.	Сурко К.В.	401	
34.	Шарун А.І.	183	

**Продовження додатку до конституційного подання
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України
щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності», його
окремих положень, а також положень інших законодавчих актів
в редакції цього Закону**

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Номер посвідчення	Підпис
35	БАТЕНКО Т.І.	324	
36	Бондар В.В.	392	
37	Шинько С.А.	286	
38	Кашкоєв І.В.	385	
39	Константинов І.М.	238	
40	Лубенчук Д.В.	267	
41	Гвайів С.І.	236	
42	Фріс І.Г.	290	
43	Матусевич О.Б.	292	
44	Дубінський О.А.	300	
45	Рублев В.В.	235	
46	Васильєва Євгенія О.М.	302	
47	Демченко С.О.	244	
48	Бородин В.В.	253	
49	Поляков А.Е.	407	
50	Сорохін А.К.	299	
Всього 50 (п'ятдесят) підписів народних депутатів України.			

Голова Управління кадрів
Апарату Верховної Ради України

Трансмісія
02.06.2022

**Продовження додатку до конституційного подання
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів
України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської
діяльності», його окремих положень, а також положень інших
законодавчих актів в редакції цього Закону**

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Номер посвідчення	Підпис
51.	Куниченко О.О	370	1
52.	Ковальов А.В	44	
53.	Гросуц Е.П.	281	
54.	Дуада О.А.	292 ²⁵⁷	
55.	Кінз Бурська В.О.	372	
56.	Чорний Д.С.	249	
57.	Лешеню А.О.	349	✓
58.	Алікейчук О.В.	355	
59.	Джмаський О.А.	320	✓
60.	Бужамський М.А.	240	
61.	Шрухун А.М.	255	✓
62.	Андришович З.М.	293	
63.	Сорохад А.К.	299	
64.	Поляков А.Е.	407	
65.	Мовчан О.В.	351	
66.	Басій Р.В.	47	✓
67.	Мель С.Р.	415	✓
68.	Всього 64/шестьдесят чотири підписи народних депутатів		

Сергій Іванович
Апарат Верховної Ради України

IB
11.06.10